

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2016

Carita Haanperä ja Mili Prusi

TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KOTIMAJOITUS

– vapaaehtoistoimintaa vai vieraanvaraisuutta?

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous| Juridiikka

2016 | 54

Tapio Jaakkola

Carita Haanperä ja Mili Prusi

TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KOTIMAJOITUS -vapaaehtoistoimintaa vai vieraanvaraisuutta?

Tässä opinnäytetyössä käsitellään turvapaikanhakijoiden kotimajoitusta, mitä riskejä sekä mahdollisia vastuukysymyksiä kotimajoitukseen liittyy. Onko kotimajoitusta käsiteltävä vapaaehtoistyömuotona vai onko kotimajoituksella mitään tekemistä vapaaehtoistyön kanssa? Miten toimii kotimajoittajan ja majoitettavan molemminpuolinen oikeusturva, sekä mikä on kotimajoittajan vastuu mahdollisen vahingon sattuessa?

ASIASANAT:

Turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, maahanmuutto, kotimajoitus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business Administration | Jurisprudence

2016 | 54

Tapio Jaakkola

Carita Haanperä ja Mili Prusi

HOME ACCOMMODATION FOR ASYLUM SEEKERS -volunteering or hospitality?

This thesis elaborates home accommodation for asylum seekers, and the risks and possible liability issues associated with home accommodation. Is home accommodation to be considered as voluntary work or does it have anything to do with it? How does the mutual protection under the law between the home accommodator and the lodger actualize, in case of potential damages, what are the responsibilities of the home accommodator?

KEYWORDS:

Asylum seeker, reception centre, immigration, home accommodation

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KANSALAISYHTEISKUNTA JA VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMESSA	8
2.1 Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö	8
2.2 Vapaaehtoistoiminnan käsitteitä sekä yleinen määritelmä	9
2.3 Vapaaehtoistyö käsitteenä	10
2.4 Toimintaympäristö	11
3 TURVAPAIKANHAKIJAT SUOMESSA	13
3.1 Taustaa	13
3.2 Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet	14
3.3 Viranomaistahot	16
3.4 Turvapaikkamenettely	19
4 KOTIMAJOITUS	22
4.1 Kotimajoituksen määritelmä sekä taustaa	22
4.2 Flüchtlinge Willkommen	24
4.3 Refugees Welcome Finland	25
4.4 Kotimajoittajan rooli	27
4.5 Majoitettavan rooli	29
5 JURIDISET ONGELMAT SEKÄ RISKIT	31
5.1 Ongelmat	31
5.2 Riskit	36
6 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	38
LÄHTEET	46

LIITTEET

Liite 1. Kysely vakuutusyhtiöille.

KUVAT

Kuva 1. Yhteiskunnan päätoimintaloheet (Kansalaisyhteiskunta 2015)	8
Kuva 2. Turvapaikkamenettely Suomessa (Pakolaisneuvonta 2010)	19
Kuva 3. RWF organisaatiokaavio (Refugees Welcome Finland 2015, 5)	26

1 JOHDANTO

Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus on uusi ilmiö Suomessa. Kotimajoitukselle ei ole selkeää käsitettä ja tämän opinnäytetyön tarkoitus on tarkastella kotimajoitusta vapaaehtoisesti kotinsa antavan majoittajan sekä myös majoitettavan turvapaikanhakijan kannalta. Opinnäytetyössä pyritään selvittämään, miten Suomen lainsäädäntö ja oikeuskirjallisuus suhtautuvat kotimajoitukseen. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti vapaaehtoistoiminta ja siihen liittyvä lainsäädäntö sekä vapaaehtoistoiminnasta tehdyt tutkimukset.

Syy miksi turvapaikanhakijoiden kotimajoitusta ei aiemmin ole tutkittu on se, että turvapaikanhakijat ensisijaisesti sijoitetaan vastaanottokeskuksiin. Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus on ilmiönä noussut esiin vasta syksyn 2015 aikana. Kesästä lähtien Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat ovat täyttäneet vastaanottokeskukset ja tilanne niissä on paikoin ollut kaoottinen. Haastavaan tilanteeseen vastatakseen ovat muutamat huolestuneet kansalaiset verkostoituneet ja aloittaneet organisoinnin turvapaikanhakijoiden kotimajoittamiseksi.

Opinnäytetyössä tutkimusongelmaksi muodostuvat riskit sekä vastuukysymykset, joita kotimajoittajalle saattaa aiheutua. Ongelmana on myös kotimajoitusta organisoiva yhteisö, unohtamatta turvapaikanhakijoita. Heidän kannaltaan ongelman muodostaa turvapaikanhakijan oikeusturva. Kiinnostavin tutkimusongelma on kuitenkin kotimajoittajan status. Onko kotimajoittaja vapaaehtoinen, vapaaehtoistyöntekijä vai vieraanvarainen?

Opinnäytetyö jakaantuu viiteen kappaleeseen. Ensimmäinen kappale tarkastelee kansalaisyhteiskuntaa ja vapaaehtoistoimintaa. Toinen kappale antaa lyhyen läpileikkauksen turvapaikanhakumenettelystä sekä mukana olevista viranomaistahoista. Kolmannessa kappaleessa on paneuduttu kotimajoitukseen ja sitä organisoivaan Refugees Welcome Finland -yhteisöön sekä majoittajan ja majoitettavan rooleihin. Opinnäytetyön neljännessä kappaleessa on tutkittu mahdollisia juridisia ongelmia sekä riskejä. Lopuksi viidennessä kappaleessa on

pohdittu tutkimuksessa esiin nousseet asiat sekä niiden pohjalta tehdyt johtopäätökset.

2 KANSALAISYHTEISKUNTA JA VAPAAEHTOISTOIMINTA SUOMESSA

2.1 Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö

Kansalais- ja järjestötoiminta ovat luonnollinen osa kansalaisyhteiskuntaa ja volyymiltaan sekä merkitykseltään nämä muodostavat kansalaisyhteiskunnan ytimen. Aineksina kansalaistoiminnan määritelmässä ovat ihmisten aktiivinen toiminta itsestä ulospäin, yhdessä toimien yhteiseksi hyväksi, osana jotain suurempaa organisoitua toimintaa. (Harju 2003, 10–12.) Yhteiskuntakokonaisuus voidaan Suomessa jakaa kolmeen eri päälohkoon. Nämä ovat valtion johtama julkinen sektori, yrityksistä muodostuva yksityinen sektori sekä kansalaisyhteiskunta, joka muodostuu muun muassa yhdistyksistä ja järjestöistä.

Kuva 1. Yhteiskunnan päätoimintalohkot (Kansalaisyhteiskunta 2015)

Kuvassa 1. valtio ja kunnat edustavat muodollista julkista intressiä, eivätkä ne tähtää taloudelliseen voittoon. Valtion ja kuntien tehtävä on hoitaa yhteisiä asioita ja huolehtia kansalaisten hyvinvoinnista. Yritykset toimivat puolestaan markkinoilla voittoa tavoitellen ja ilmentäen yksityistä intressiä. Yritykset vastaavat maksavien asiakkaiden ilmeneviin tarpeisiin ja tyydyttävät ne. Kansalaisyhteiskunnan toimia edustavat epämuodolliset, voittoa tavoittelemattomat toimijat ja lisäksi niitä leimaavat vapaaehtoisuus sekä autonomisuus. Kansalaisyhteiskunnan toiminnot kuuluvat myös yksityisen intressin piiriin. (Kansalaisyhteiskunta 2015.)

2.2 Vapaaehtoistoiminnan käsitteitä sekä yleinen määritelmä

Vapaaehtoistoiminnan piirteisiin kuuluu nimenomaisesti vapaaehtoisuus ja vastikkeettomuus. Vapaaehtoistoimintaa harjoitetaan tavallisesti kolmannen osapuolen hyväksi ja edelleen joissain määritelmässä vapaaehtoistoimintaa hoidetaan jonkin tahon organisoimana. Tunnusmerkkien perusteella voidaan erottaa erilaisia vapaaehtoistoiminnan muotoja. Lisäksi voidaan myös erotella eri toimintoja, jotka ovat lähellä tai kauempana käsitteestä. Näitä toimintoja ei välttämättä pidetä vapaaehtoistoimintana, mutta ne voivat rinnastua siihen. (Valliluoto 2014, 12.)

Vapaaehtoistyön määritelmä sisältää erilaisia ominaisuuksia. Euroopan parlamentin mietinnössä v. 2008 kriteerit ovat seuraavanlaiset:

”Vapaaehtoistyö on palkatonta, eikä sitä tehdä taloudellista palkkiota vastaan.

Sitä tehdään omasta vapaasta tahdosta.

Se hyödyttää kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella.

Se on kaikille avointa.” (Euroopan parlamentin mietintö 2008, 11.)

Yhdistyneiden kansakuntien (YK) vapaaehtoistoiminnan oppaassa vapaaehtoistyön määritelmässä on kolme kohtaa: ei tavoitella taloudellista hyötyä, tehdään vapaasta omasta tahdosta ja vapaaehtoistyö tuo etuja kolmannelle osapuolelle sekä myös vapaaehtoiselle. Soveltamalla edellä mainittuja kolmea määritelmää, YK näkee vapaaehtoistyön laajemmin ja sisällyttää siihen organisoimattoman vapaaehtoistoiminnan. YK:n vapaaehtoistyön jaottelu on seuraava: vertaistuki, auttaminen, edunvalvonta ja kampanjat sekä osallistumalla vaikuttaminen. (Independent Sector-UN Volunteering 2001, 9-10.)

Suomessa vapaaehtoistoimintaa edistää muun muassa Kansalaisareena ry. Se on sitoutumaton yhdistys, jonka tarkoitus on lisätä valtakunnallista vapaaehtois-sektorin toimijoiden yhteistyötä. Kansalaisareenan esityksessä vapaaehtoistoiminta määritellään ”vapaaehtoiseksi, palkattomaksi tai palkkiottomaksi muulle toiselle henkilölle kuin lähiomaiselle sekä yhteisölle tai ympäristölle tehdyksi yleistä hyvää tai lisäarvoa tuottavaksi tekemiseksi tai toiminnaksi.” (Kansalaisareena 2011, 2.)

Eri asiayhteyksissä vapaaehtoistoiminnalla voidaan tarkoittaa sekä järjestöjen tai muiden tahojen organisoimaa ja niiden piirissä tehtyä vapaaehtoistoimintaa, mutta myös organisoimatonta ja epämuodollisempaa vapaaehtoistoimintaa. Lisäksi jokaisessa vapaaehtoistoimintaa järjestävässä organisaatiossa saattaa sisältö ja määritelmä vaihdella sen mukaan, minkälaista toimintaa organisaatio järjestää. (Valliluoto 2014, 13.)

2.3 Vapaaehtoistyö käsitteenä

Vapaaehtoistyön tunnusmerkki on toiminta, josta ei saada rahallista palkkaa tai korvausta. Käytännössä vapaaehtoistyöstä voidaan tapauskohtaisesti riippuen maksaa rahallista korvausta. Rahallinen korvaus ei kuitenkaan perustu normaaliin palkkatuloon. Vapaaehtoistyöstä voidaan myös korvata muun muassa matkakorvauksia sekä muita kulukorvauksia. Kuka tahansa voi tehdä vapaaehtoistyötä iästä, sosiaalisesta asemasta tai asuinpaikasta riippumatta omien kykujensä, mahdollisuuksiensa ja aikataulunsa mukaan. Toiminta vaatii yleensä ra-

hallista panostusta, vaikka rahallista vastiketta ei suoriteta. Kustannuksia syntyy esimerkiksi työn suunnittelusta, koulutuksesta, ohjauksesta, kehittämisestä sekä vapaaehtoisten rekrytoinnista. Toimintaan osallistuville korvataan yleensä vain toiminnasta aiheutuneet suoranaiset kulut. (Laasanen 2011, 9-10.)

Vapaaehtoistyötä laajempi käsite on vapaaehtoistoiminta. Vapaaehtoistoiminnan käsitteisiin voidaan liittää lukuisia erilaisia aktiviteetteja, joita ei lueta varsinaiseen vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoisille korvataan yleensä vain toiminnasta aiheutuneet suoranaiset kulut. Tässä opinnäytetyössä vapaaehtoistoimintaa ja vapaaehtoistyötä käytetään toistensa synonyymeinä. Lukuisat eri vapaaehtoistoiminnot sekä niihin suunnatut panokset muodostavat vapaaehtoistyön. Kokonaisuus tuottaa yhteiskunnalle merkittävää lisäarvoa, joten käsitteiden erottaminen sävyerojen vuoksi on tuskin tarpeellista. (Laasanen 2011,10; Valliluoto 2014, 13–14)

2.4 Toimintaympäristö

Kansalaisareena ry, Kirkkohallitus sekä HelsinkiMissio teettivät Taloustutkimuksella tutkimuksen, jossa selvitettiin suomalaisten tekemää vapaaehtoistyötä. Tutkimuksesta selvisi, että n. 1,4 miljoonaa suomalaista on mukana vapaaehtoistyössä. Tämä tarkoittaa joka kolmannen suomalaisen osallistuvan johonkin vapaaehtoistoiminnan muotoon. Suosituimmat vapaaehtoistyön muodot ovat auttamis- ja talkootyöt. Alueet, joilla toimintaa harjoitetaan, ovat liikunta ja urheilu, lasten ja nuorison parissa toimiminen sekä seniori- ja vanhustyö. Ajallisesti vapaaehtoistyötä tehdään 18 tuntia kuukaudessa ja tuntimäärä on lisääntynyt vuodesta 2010.

Noin kaksi kolmasosaa vapaaehtoistoiminnasta tapahtuu yhdistyksen tai säätiön piirissä ja loppuosa epävirallista kautta, kuten talkootyönä ja naapuriapuna. Pääsääntöisesti vapaaehtoistyötä tehdään jonkun järjestön jäsenenä. Järjestöissä on muutakin työtä, joten jäsen voi kuulua järjestöön tekemättä vapaaehtoistyötä ja taas vapaaehtoistyötä voi tehdä, vaikka ei olisikaan järjestön jäsen.

Talkootyöt sekä naapuriapu lasketaan myös vapaaehtoistoiminnaksi, vaikka ne ovat epämuodollista ja organisoimatonta. (Kansalaisareena 2015.)

Suomessa ei ole lainsäädäntöä vapaaehtoistoiminnalle. Säädökset ovat hajaantuneet useiden eri lakien alle ja ovat usein puutteellisia sekä epäselviä. Tämän johdosta vapaaehtoistyö vaikeutuu ja vapaaehtoisorganisaatioiden ajankäyttö kuluu lainkohtien selvittämiseen. Lakien ei pitäisi vaikeuttaa vapaaehtoistoimintaa vaan helpottaa sitä. (Koistiainen & Sademies 2013, 2.)

Lainsäädännöstä ja vapaaehtoistyön ohjeistuksesta on tehty useita selvityksiä sekä Suomessa että EU:ssa. Viimeisin selvitys on kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan (KANE) tekemä raportti Vapaaehtoistoiminnan kehittämisehdoista sekä kehittämistarpeet. Valtiovarainministeriö asetti 9.2.2015 työryhmän selvittämään vapaaehtoistyön lainsäädännön kehittämistarpeita sekä ohjeistuksen täsmentämistä. Hankkeen taustalla oli valtioneuvoston demokrationpoliittisessa selonteossa todetut vapaaehtoistoiminnan sääntelyn epäselvyydet. Työryhmä asetettiin 9.2.2015 – 30.10.2015 väliselle ajalle. (Valtiovarainministeriö 2015; Valtioneuvosto 2015.)

Työryhmä on saanut hankkeen päätökseen ja julkaissut raportin, joka sisältää hankkeen johtopäätökset sekä kehitysehdotukset. Tämän opinnäytetyön taustana käytetään työryhmän raporttia ja opinnäytetyön kannalta keskeiseksi ja kiinnostavaksi osuudeksi nousevat tutkimuksessa esiin tulleet vapaaehtoistyön vastuut ja vakuutukset.

3 TURVAPAIKANHAKIJAT SUOMESSA

3.1 Taustaa

Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrä on ollut voimakkaassa kasvussa verrattuna edellisvuosiin. Elokuussa 2015 arvioitiin Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määräksi koko vuoden osalta noin 15000 henkilöä. Määrä on jopa 10000 ihmistä enemmän kuin aiemmin oli arvioitu. Uusi arvio perustui hakijamääriin kesäkuukausina. Sen kerrottiin voivan jäädä myös arvioitua pienemmäksi. Kyseessä on kuitenkin maailmanlaajuinen muuttoliike joka tuo Eurooppaan aiempaa enemmän turvapaikanhakijoita. (Sisäministeriö 2015a.)

Vuonna 2014 Suomeen saapui yhteensä 3651 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2015a). Vuoden 2015 alusta syyskuun loppuun mennessä turvapaikanhakijoita on tullut maahan 17 851 (Maahanmuuttovirasto 2015b). Suomeen on odotettavissa vielä lisää turvapaikanhakijoita, mutta täsmällisiä lukumääriä on hyvin vaikea ennustaa. Kokonaistilanteeseen vaikuttavat maailmanpoliittiset toimet muun muassa Syyriassa ja Irakissa.

Sisäministeriön lokakuussa 2015 julkaistussa tiedotteessa kerrottiin turvapaikanhakijoiden määrän laskusta ja samalla päivitettiin arviota tänä vuonna saapuvien hakijoiden määrästä. Uuden arvion mukaan Suomeen saapuu 30 000 - 35 000 turvapaikanhakijaa. Tilanne kuitenkin elää ja saattaa muuttua. Hakijamäärään vaikuttaa muun muassa turvapaikanhakijoiden vastaanottotilanne muualla Euroopassa. (Sisäministeriö 2015b.)

Asia koskee suomalaista yhteiskuntaa erittäin laajalti ja edellyttää toimenpiteitä useilta eri ministeriöiltä. Jotta turvapaikkahakemusten käsittelyajat saataisiin pysymään kohtuullisina, maahanmuuttovirasto rekrytoi 70 ja poliisi 50 henkilöä lisää. Tämän henkilölisäyksen jälkeen poliisi ja maahanmuuttovirasto pystyvät käsittelemään ja tekemään noin 10000 turvapaikkapäätöstä vuosittain. (Sisäministeriö 2015a.)

Nopea käsittely turvapaikkahakemuksille on sekä inhimillisesti että taloudellisesti tärkeää. Toukokuussa maahanmuuttovirasto kertoi alkuvuoden käsittelyaikojen olleen noin 157 vuorokautta. Hakijamäärän kasvusta johtuen käsittelyaikojen odotetaan kuitenkin pidentyvän. Tämä puolestaan lisää vastaanoton kustannuksia entisestään. (Maahanmuuttovirasto 2015c, Sisäministeriö 2015a.)

Uusia vastaanottokeskuksia on avattu useita ja Tornioon perustettiin järjestelykeskus, joka on poistanut maan muilta poliisiasemilta turvapaikanhakijoiden rekisteröintiin liittyvät ruuhkat käytännössä kokonaan. Uusia turvapaikanhakijoita on rekisteröity noin 500 henkilön päivävauhtia ja yhteensä tänä vuonna hakijoita on rekisteröity yli 18000. (Sisäministeriö 2015c.)

Euroopan komissio esitti 15.9.2015 joukon ehdotuksia, miten EU:n jäsenvaltioita ja niiden naapurimaita autetaan selviämään käynnissä olevasta pakolaiskriisistä. Ehdotus sisälsi muun muassa 120 000 kansainvälisen suojelun tarpeessa selvästi olevien ihmisten siirtämisen hätätoimenpiteenä Unkarista, Kreikasta sekä Italiasta. Suomen osuus tästä 120 000 ihmisen määrästä on tällä hetkellä 2398. (Euroopan komissio 2015.) Luku tuskin tulee laskemaan vaan todennäköisemmin kasvamaan, joten valtion on toden teolla mietittävä, mihin toimenpiteisiin sen on ryhdyttävä turvatakseen pakolaisille ja turvapaikanhakijoille hyvän elämän edellytykset.

3.2 Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet

PAKOLAINEN

Yhdistyneiden Kansakuntien 28.7.1951 solmitun Geneven pakolaissopimuksen mukaan pakolaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta ja joka oleskelee kotimaansa ulkopuolella. Lisäksi hän on kykenemätön tai pelon johdosta haluton turvautumaan sanotun kotimaansa suojaan, tai olematta minkään maan kansalainen oleskelee entisen pysyvän asuinmaansa ulkopuolella ja on kykenemätön

tai sanotun pelon vuoksi haluton palaamaan sinne. (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YLEISSOPIMUS I luku artikla A.2.)

Pakolaisen henkilöoikeudellinen asema määräytyy hänen asuinmaansa lain mukaan tai mikäli hänellä ei ole asuinpaikkaa, hänen oleskelumaansa lain mukaan (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YLEISSOPIMUS I luku 12 artikla 1).

Pakolaiselle siis myönnetään oikeus esimerkiksi omaisuuden hankkimiseen sekä oikeus ajaa kannetta tuomioistuimessa, ja joka tapauksessa vähintään yhtä suopea kohtelu kuin ulkomaalaisille yleensä myönnetään samoissa olosuhteissa. (Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YLEISSOPIMUS I luku 13 artikla.)

KIINTIÖPAKOLAINEN

UNHCR eli United Nations High Commissioner for Refugees määrittää pakolaisleirien pakolaisista eniten apua tarvitsevat ja ehdottaa näitä kiintiöpakolaisiksi eri maihin. Kiintiöpakolaisia vastaanottavia maita Suomi mukaan lukien on nykyään noin 25.

Suomen eduskunta päättää budjettineuvotteluissaan, montako kiintiöpakolaista Suomi sitoutuu vuosittain ottamaan. Vuodesta 2001 määrä on ollut 750, mutta vuosina 2014–2015 pakolaiskiintiö nostettiin Syyrian vaikean tilanteen vuoksi 1050:een. Maahanmuuttovirasto tekee lopullisen valinnan haastattelujen ja asiakirjojen perusteella, ja kiintiöpakolaisiksi valituille myönnetään pakolais asema ja oleskelulupa Suomeen. Ilman haastatteluja voidaan UNHCR:n asiakirjojen perusteella vastaanottaa kiireellisiä hätätapauksia.

Pakolaiskiintiöön valittujen ihmisten matkan Suomeen järjestää Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM eli International Organization for Migration maahanmuuttoviraston pyynnöstä. (Maahanmuuttovirasto 2015d.)

TURVAPAIKANHAKIJA

Turvapaikanhakija voidaan määrittää henkilöksi, joka hakee vieraasta valtiosta suojaa. Hän on saapunut maahan itsenäisesti ja hakee henkilökohtaiseen voinnon perustuvaa turvapaikkaa tai oleskelulupaa. Hänellä ei ole pakolaisstatusta

ja sellaisen voi saada turvapaikanhakijoista vain pieni osa. (Ihmisoikeudet.net 2015.)

Mikäli hakijan edellytykset turvapaikan saamiseksi eivät täyty, oleskelulupa voidaan myöntää myös toissijaisen suojelun perusteella. Tämä toissijainen suoje-luasema tarkoittaa, että hakijaa uhkaa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaas-saan kuolemanrangaistus, teloitus, kidutus tai muu epäinhimillinen tai ihmisar-voa loukkaava kohtelu tai rangaistus.

Humanitaarisin perustein myönnetty oleskelulupa voidaan myöntää, mikäli ko-timaahan tai pysyvään asuinmaahan ei voida palata siellä tapahtuneen ympä-ristökatastro0066in tai siellä vallitsevan huonon turvallisuustilanteen vuoksi. Toissijaisen tai humanitaarisen suojan perusteella myönnetyn oleskeluluvan saaneella turvapaikanhalijalla ei ole pakolaisasemaa. (Maahanmuuttovirasto 2015e.)

MAAHANMUUTTAJA

Maahanmuuttajiksi kutsutaan ihmisiä, jotka muuttavat maasta toiseen. Tämä yleiskäsite koskee kaikkia eri perustein muuttavia henkilöitä, EU:n alueella sekä pakolaisia että EU-kansalaisia (Ihmisoikeudet.net 2015).

Usein tällä termillä saatetaan tarkoittaa pelkästään Suomeen muuttaneita ihmi-siä, jopa samaan tapaan pakolainen-termin kanssa. Kyseessä on kuitenkin laa-jempi käsite, joka sisältää kaikista maista mihin tahansa muuhun maahan muut-tavat ihmiset, taustasta riippumatta.

3.3 Viranomaistahot

SISÄMINISTERIÖ

Sisäasianministeriö vastaa maamme sisäisestä turvallisuudesta. Ministeriön tehtäviin lukeutuu myös maahanmuutto sekä kansalaisuutta koskeva lainsää-däntö ja valmistelu. Organisaatio jakaantuu viiteen osastoon: hallinto- ja kehiti-tämisosasto, poliisiosasto, pelastusosasto, maahanmuutto-osasto sekä rajavar-

tio-osasto. Maahanmuutto-osaston tehtävänä on muun muassa tulosohjata vastaanottokeskuksia ja maahanmuuttovirastoa sekä käsitellä asioita, jotka koskevat maahanmuuttovirastoa. (Sisäministeriö 2015d, 2015e, 2015f.)

MAAHANMUUTTOVIRASTO

Maahanmuuttoviraston tehtävänä on käsitellä ja ratkaista ne ulkomaalaisia ja Suomen kansalaisuutta koskevat asiat, jotka lailla tai valtioneuvoston asetuksella on säädetty sen tehtäviksi (Laki Maahanmuuttovirastosta 156/1995 2§). Suomessa vastaanotto- ja järjestelykeskukset ovat maahanmuuttovirastojen alaisia (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 2 Luku 9 §).

Suomessa turvapaikkahakemusten käsittelyajat ovat olleet ongelma turvapaikkamenettelyssä. Hakemusten käsittelylle ei ole asetettu määräaika, minkä seurauksena turvapaikkapuhutteluun pääseminen voi kestää jopa kuukausia hakemuksen teosta. Näin ollen ei monesti edes tiedetä onko hakemus perusteltu ennen kuin kuukausien päästä maahantulosta. (Juvonen 2012, 64.)

VASTAANOTTO- JA JÄRJESTELYKESKUKSET

Sisäasianministeriö päättää valtion vastaanotto- ja järjestelykeskusten perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikoista ja ne ovat maahanmuuttoviraston alaisia (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 2 luku 9 §).

Euroopan Unionin sisällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto-olosuhteita säätelee vastaanottodirektiivi (Neuvoston direktiivi 2013/33/EU). Vastaanottodirektiivi sisältää vähimmäisvaatimukset vastaanotosta, palveluista, etuisuuksista, hakijalle myönnettävistä asiakirjoista, liikkumisoikeudesta ja lasten koulunkäynnistä (Juvonen 2012, 196). Direktiivillä on pyritty yhtenäistämään Eurooppaan tulevien turvapaikanhakijoiden tasa-arvo vastaanotto-olojen tasoerojen vuoksi.

Vastaanottotoiminta on Suomessa täyttänyt direktiivin vaatimukset ennen sen säätämistä (Juvonen 2012, 198). Sisäministeriö on valtuuttanut maahanmuuttoviraston sopimaan kunnan, kuntayhtymän, muun julkisoikeudellisen yhteisön

taikka yksityisen yhteisön tai säätiön kanssa vastaanotto- tai järjestelykeskuksen perustamisesta, lakkauttamisesta ja toimipaikasta (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 2 Luku 10 §). Suurin osa Suomen vastaanottokeskuksista ja hätmajoitusyksiköistä on Suomen Punaisen Ristin (SPR) ylläpitämiä ja niitä on tällä hetkellä yhteensä hieman yli 70 (Turun Sanomat 2015).

Turvapaikanhakijan vastaanottopalveluista vastaa vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi hakija rekisteröidään. Asiakkaan vastaanottopalveluihin sisältyy muun muassa majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut jne. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 3 Luku 13 §.)

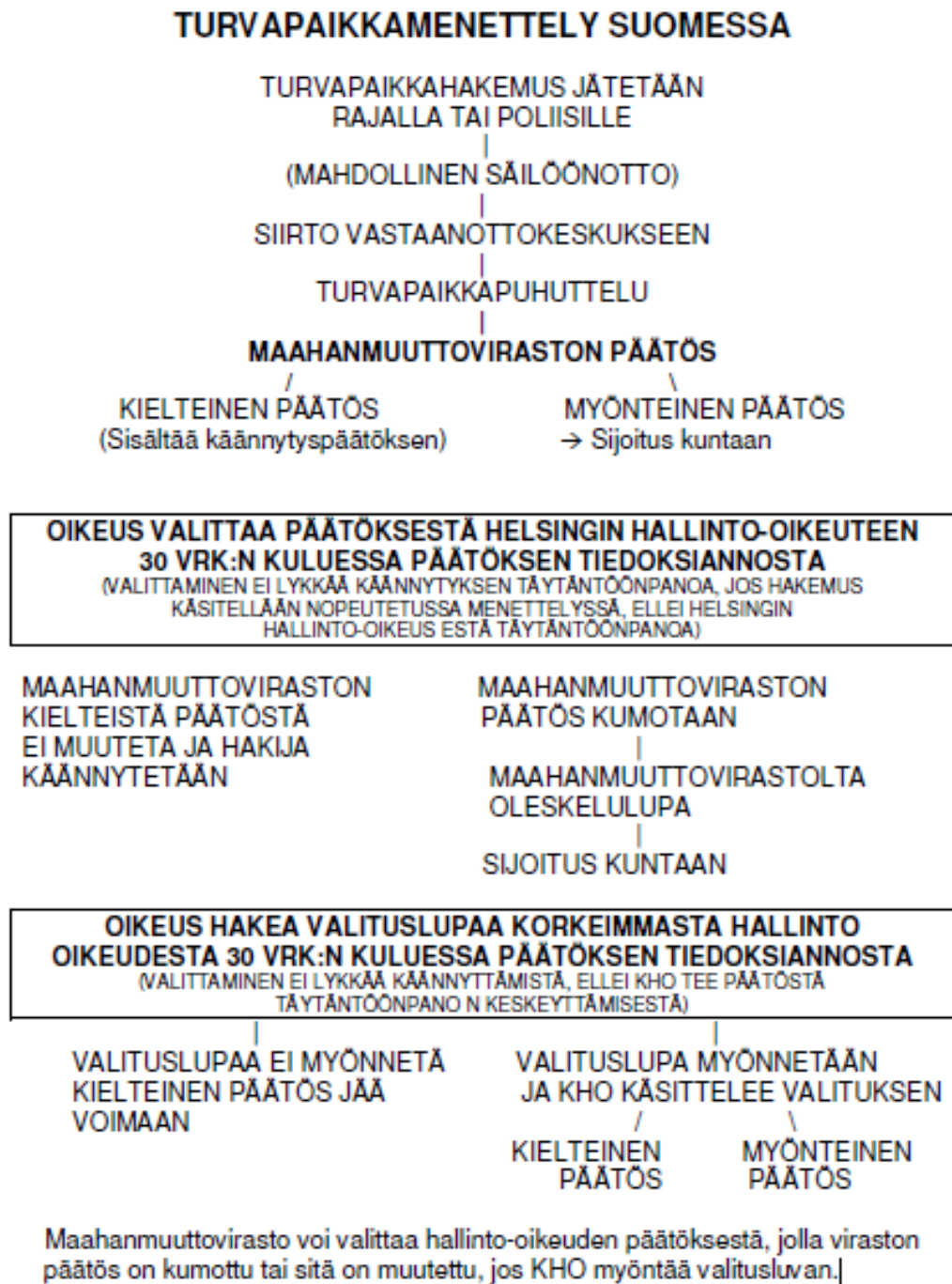
Vastaanottopalvelut järjestää järjestelykeskus, mikäli Suomeen tulee niin suuri määrä turvapaikanhakijoita, ettei heitä voida sijoittaa vastaanottokeskuksiin tai maahantulon edellytysten selvittäminen ja maahantulijoiden rekisteröinti ei ole mahdollista (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 2 luku 12 §).

Koska turvapaikanhakijoiden määrä syyskuussa 2015 jatkoi kasvuaan, valtioneuvosto päätti ensivaiheen vastaanottoyksikön perustamisesta. Järjestelykeskus perustettiin Tornioon 22.9.2015. Maahanmuuttovirasto perusti tilannekeskuksen, jolla on ajantasaiset tiedot vastaanottokeskusten vapaista paikoista. Näiden tietojen perusteella turvapaikanhakijoita voidaan siirtää hätmajoituksesta vastaanottokeskuksiin, joita kuitenkin tarvitaan yhä huomattavasti lisää. (Sisäministeriö 2015g, 2015h.)

Kesästä lähtien Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat ovat työllistäneet vastaanottokeskukset ääri rajoille. Majoituspaikat ovat täynnä ja hetkellisesti on jouduttu turvautumaan jopa hakijoiden telttamajoitukseen. Syksyn kuluessa on avattu uusia vastaanottokeskuksia, mutta tämäkään määrä ei välttämättä ole riittävä.

3.4 Turvapaikkamenettely

Kuvassa 2 on esitetty turvapaikanhakuprosessi Suomessa.

Kuva 2. Turvapaikkamenettely Suomessa (Pakolaisneuvonta 2010)

Ulkomaalaislaki määrittää edellytykset kansainvälisen suojelun antamiselle. Ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, mikäli hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan vainon kohteeksi. Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle vainon kohteeksi joutumisen syy tulee olla alkuperä, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 6 luku 87 §.)

Oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella myönnetään, mikäli edellytykset turvapaikalle eivät täyty, mutta kotimaahan palaaminen voisi aiheuttaa ulkomaalaiselle kuolemanrangaistuksen tai teloituksen, kidutusta tai muuta epäinhimillistä tai ihmisarvoa loukkaavaa kohtelua tai rangaistusta tai vakavaa ja henkilökohtaista vaaraa, joka aiheutuu maan sisäisestä tai kansainvälisestä aseellisesta selkkauksesta tai mielivaltaisesta väkivallasta (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 6 luku 88 §).

Hakemus kansainvälisestä suojelusta käsitellään turvapaikkamenettelyssä kun se on esitetty viranomaiselle Suomen rajalla tai alueella. Hakemus on jätettävä poliisille tai rajatarkastusviranomaiselle maahan saavuttaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 6 luku 95 §.)

Hakija majoitetaan vastaanottokeskukseen, joka järjestää asiakkaalleen vastaanottopalvelut. Näihin kuuluvat majoitus, vastaanotto- ja käyttöraha, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opinto- toiminta. Myös ateriat voidaan järjestää vastaanottopalveluina. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 3 luku 13 §.)

Mikäli turvapaikanhakija laiminlyö velvollisuutensa ilmoittautua vastaanottokeskuksessa määräajoin tai on perusteltua epäillä hänen piileskelevän, pakenevan tai vaikeuttavan asiaansa koskevaa päätöksentekoa, hänet voidaan ottaa säilöön määräajaksi. Säilöönotto saattaa olla tarpeen myös, mikäli ulkomaalaisen epäillään syyllistyneen rikokseen tai hänen henkilöllisyytensä vaatii selvittämistä. (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 7 luku 121 §.)

Turvapaikkapuhuttelussa, jossa selvitetään turvapaikkahakemuksen perusteet, sovelletaan hallintolakia (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 1 luku 4 §). Poliisi tai

rajavartiolaitos selvittää hakijan henkilöllisyyden ja matkareitin Suomeen (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 6 luku 97 §). Turvapaikanhakija valokuvataan ja häneltä otetaan sormenjäljet sekä muut henkilötuntemerkit. Sormenjälkitietoja voidaan verrata ulkomaalaisrekisteriin kuuluviin hakemusasioiden osarekisteriin ja muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen osarekisteriin talletettuihin sormenjälkitietoihin tai niitä voidaan luovuttaa ulkomaan viranomaisille tunnistamista varten (Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301 7 luku 131 §).

Hakijalla on oikeus valittaa maahanmuuttoviraston kielteisestä päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen 30 vrk:n kuluessa päätöksen tiedoksiannosta. Hallinto-oikeuden päätöksellä maahanmuuttoviraston kielteistä päätöstä ei muuteta ja hakija käännytetään tai maahanmuuttoviraston päätös kumotaan ja myönnetään oleskelulupa ja hakija sijoitetaan kuntaan.

Hakijalla on vielä oikeus hakea valituslupaa korkeimmasta hallinto-oikeudesta 30 vrk:n kuluessa hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksiannosta. Korkein hallinto-oikeus ratkaisee valitusluvan myöntämisen. Mikäli valituslupa myönnetään, korkein hallinto-oikeus käsittelee valituksen ja päättää kielteisestä tai myönteisestä päätöksestä. Jos valituslupaa ei myönnetä, kielteinen päätös jää voimaan. (Pakolaisneuvonta 2015, Sisäministeriö 2015i.)

Oman lisänsä tuo vielä Dublin II -asetus. Asetuksen mukaan se EU:n jäsenvaltio (myös Norja, Islanti, Sveitsi ja Liechtenstein), jossa turvapaikanhakija ensimmäisenä hakee turvapaikkaa tai jonka kautta hän tulee unionin alueelle, on velvollinen käsittelemään turvapaikkahakemuksen. Kaikilta yli 14-vuotiailta turvapaikanhakijoilta, jotka saapuvat EU:n alueelle, otetaan maahan saapuessa sormenjäljet. Sormenjälkiä vertailemalla voidaan selvittää, onko turvapaikanhakija hakenut turvapaikkaa jossain muussa EU:n maassa. Mikäli selviää, että hakijalla on turvapaikkamenettely vireillä jossain muussa EU:n maassa, palautetaan hakija vastuussa olevaan maahan. Hakija voi myös valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen hakea valituslupaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. (Sisäministeriö 2015i.)

4 KOTIMAJOITUS

4.1 Kotimajoituksen määritelmä sekä taustaa

Kotimajoitukselle ei ole selkeää suomenkielistä määritelmää. Yleisesti kotimajoitus liitetään matkailuun ja siinä yhteydessä se tarkoittaa yksityishenkilön tarjoamaa majoitusta kodissaan korvausta vastaan. Tämän tyyppinen majoitusvaihtoehto ei ole kovin yleistä Suomessa, mutta omatoimimatkailun lisääntyessä kotimajoitukselle saattaa tulevaisuudessa olla tilaus myös Suomessa. Muualla maailmassa matkailijoille on ollut jo pitkään tarjolla edullisia majoitusvaihtoehtoja, kuten Bed & Breakfast (B&B). Näissä matkailija majoittuu yksityiskotiin edullisemmin kuin hotelliin ja jakaa kodin tilan sen omistajien kanssa. Kotimajoituksen etuna nähdään paikallisiin ihmisiin tutustuminen sekä mahdollisuus perehtyä paremmin kulttuuriin.

Tämä opinnäytetyö käsittelee turvapaikanhakijoiden kotimajoitusta. Edellä kuvattu B&B-tyyppinen majoitus ei tule kyseeseen, koska siinä majoitus tapahtuu korvausta vastaan. Johdannossa kerrottiin Suomen olevan uuden tilanteen edessä turvapaikanhakijamäärän kanssa. Kesästä lähtien kasvanut hakijamäärä on saattanut yhteen joukon ihmisiä, jotka ovat olleet huolissaan turvapaikanhakijoiden tilanteesta ja elinoloista Suomessa. Tästä lähtökohdasta on syntynyt verkosto nimeltä Refugees Welcome Finland – Kotimajoitusverkosto.

Laki ei estä turvapaikanhakijan majoittamista yksityiskotiin. Turvapaikanhakija voi järjestää majoituksensa itse sekä ilmoittaa kirjallisesti osoitteensa ja esittää selvityksen yksityismajoituksesta vastaanottokeskukseen, jonka asiakkaaksi hänet on rekisteröity. Selvityksen esittäminen on edellytyksenä vastaanottopalvelujen saamiselle. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011 3 luku 18 §.)

Maahanmuuttovirasto julkaisi 4.9.2015 asiakastiedotteen, jossa on ohjeistus kotimajoittajalle. Viraston mukaan heiltä on paljon kysytty mahdollisuudesta ma-

joittaa turvapaikanhakijoita yksityiskodeissa. Ohjeistuksessa vapaaehtoisia majoittajia pyydetään kuitenkin huomioimaan muutamia asioita.

Kotimajoitustoiminta on vapaaehtoista eikä siitä saa rahallista korvausta. Arjen kulujen jakamisesta on sovittava turvapaikanhakijan ja majoittajan kesken, ja turvapaikanhakijan ainoa tulonlähde saattaa olla hänelle maksettava vastaanottoraha. Jotta olisi oikeutettu vastaanottopalveluihin, turvapaikanhakijan on kotimajoituksesta huolimatta oltava kirjoilla vastaanottokeskuksessa.

Hakijan tilanteesta riippuen turvapaikkaprosessi voi kestää pitkään. Tämä on otettava huomioon ja majoituksen kestosta on sovittava erikseen. Majoittajan yllättävien elämänmuutostilanteiden varalle olisi hyvä olla varasuunnitelma, jossa turvapaikanhakija pystyy tarvittaessa siirtymään vastaanottokeskukseen. Turvapaikan saa vain osa hakijoista, ja loput tullaan käännättämään pois Suomesta.

Turvapaikanhakijan sosiaali- ja terveystalvet järjestetään vastaanottokeskuksen kautta, koska hänellä ei ole oikeutta julkisiin palveluihin. Yksityismajoituksessa pitää erikseen miettiä, miten tämä asia järjestetään.

Kotimajoituksessa osapuolten turvallisuus on erityisen tärkeää, ja molempien soveltuvuus tähän pitää selvittää etukäteen. Erilaiset kulttuuritaustat, elämäntavat ja toimintatavat voivat aiheuttaa tilanteita, joissa toinen osapuoli tuntee itsensä turvattomaksi.

Maahanmuuttoviraston ohjeissa mainitaan sopimus, joka majoittajan olisi todennäköisesti tehtävä. Sopimus solmittaisiin ”vastaanottokeskuksen tai sen puolesta majoittamista järjestävän yhteisön tai muun tahon kanssa. Sopimusta varten majoittajan pitää toimittaa vastaanottokeskukselle talonkirjaote tai muu selvitys asumisesta.”

Vastaanottokeskusten rajallisten resurssien vuoksi kotimajoituksen järjestäminen vaatii ylimääräisen järjestäjätahon, joka saattaa yhteen majoittajat ja majoitettavat. Tämä taho voisi toimia välikätenä perehdyttäen majoittajaa ja toimien

tämän tukipalveluna, jotta vastaanottokeskuksia ei kuormitettaisi liikaa vaan ne voisivat keskittyä ydintyöhönsä. (Maahanmuuttovirasto 2015f.)

4.2 Flüchtlinge Willkommen

Marraskuussa 2014 Saksassa starttasi projekti ”Flüchtlinge Willkommen” eli englanniksi ”Refugees Welcome” (RW). Tarkoituksena on tarjota asuntoa, jonka on valmis antamaan myös turvapaikanhakijan käyttöön. Idea on levinnyt myös Ruotsiin, Kreikkaan, Puolaan, Portugaliin, Itävaltaan, Espanjaan, Alankomaihin sekä Italiaan. Edellä luetellut maat painivat samojen ongelmien kanssa kuin Suomi syksyllä 2015 eli suuren turvapaikanhakijamäärän kanssa. Saksassa toimiva ryhmä on rekisteröity voittoa tavoittelemattomaksi yhdistykseksi.

Saksan mallin mukaan ideana on tarjota asunto, jonka on valmis jakamaan turvapaikanhakijan kanssa. Kokonaan vapaatakin asuntoa voi tarjota, mutta pääperiaatteena on yhteisasuminen. Tässä korostuu turvapaikanhakijan kotoutuminen, tapojen ja kielen oppiminen. Vastaavasti asunnon tarjoaja saa oppia uudesta kulttuurista ja pääsee auttamaan vaikeassa tilanteessa olevaa henkilöä. Asunto rekisteröidään Flüchtlinge Willkommen -yhteisöön ja samalla asunnosta, asukkaista ja asuinympäristöstä annetaan tarvittavia lisätietoja. Näiden tietojen avulla yhteisön on helpompaa saattaa yhteen majoitusta tarvitseva turvapaikanhakija ja kotimajoitusta tarjoava. Kun majoittajalle sopiva majoitettava löytyy, heidät ohjataan yhteen mahdollisimman pian ja tutustuttuaan he voivat sopia yhteen muuttamisesta.

Seuraava vaihe on rahoituksen järjestäminen. Tarkoituksena on kerätä rahaa yksityishenkilöiltä. Ystäville ja tuttaville laitetaan pyyntöjä osallistua mikrolahjoituksin vuokratuloihin. Lahjoitettavat summat voivat vaihdella kolmesta 50 euron kuukaudessa ja rahaa voidaan kerätä pankkisiirroilla tai suorina lahjoituksina. Rahankeräystä varten on myös olemassa eräänlainen ”alusta”, nettiportaali, jossa rahaa voi lahjoittaa erilaisiin tarkoituksiin, myös kyseessä olevan kotimajoitustoiminnan hyväksi. Joissain osassa Saksaa on mahdollista saada liittovaltiolta rahallista tukea vuokran maksuun.

Yhteen muuttamisen jälkeen yhteisö on mukana tukemassa ja auttamassa. Sitä kautta voi saada paikan kielikurssille tai vaikka työharjoitteluun. (Flüchtlinge Willkommen 2015.)

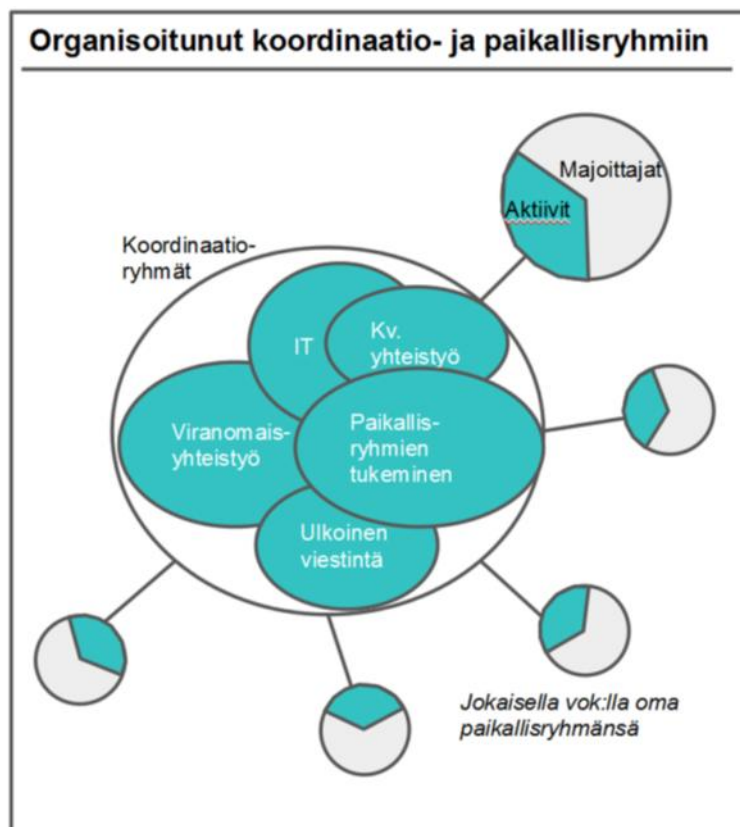
4.3 Refugees Welcome Finland

Refugees Welcome Finland (RWF) on yhteisö, joka toimii pääsääntöisesti internetissä. Yhteisö on kopioinut mallinsa saksalaiselta Flüchtlinge Willkommen -yhdistykseltä. Suomalaisella yhteisöllä on suljettu Facebook-ryhmä, nettisivut sekä julkinen Facebook-ryhmä. Suljettuun Facebook-ryhmään oli syyskuun alussa liittynyt jo 3700 asiasta kiinnostunutta henkilöä ja ryhmän aktiivien mukaan on kyse ns. kansanliikkeestä. Verkoston syntyyn on vaikuttanut se, että vastaanottokeskukset ovat täystyöllistettyjä turvapaikanhakijamäärän kanssa. Tämä on herättänyt osassa suomalaisia auttamishalun ja nämä henkilöt ovat olleet valmiita tarjoamaan oman kotinsa jaettavaksi turvapaikanhakijan kanssa. Ideana on saada ns. kansanliike muutettua toimijaverkostoksi, joka pystyy konkreettisesti auttamaan. Tavoitteena on luoda yhteiset pelisäännöt, joilla organisoitetaan kotimajoitusta maanlaajuisesti yhteistyössä vastaanottokeskusten ja maahanmuuttoviraston kanssa (Yle Areena Radio 2015) sekä varmistaa Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden uuden elämän aloitus mielekkäällä ja ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla. Kotimajoitus tarjoaa turvapaikanhakijalle normaalia elämää suomalaisissa kodeissa edistään kielenoppimista ja kotoutumista. Kotimajoitus perustuu luottamukseen, vastavuoroisuuteen sekä vapaaehtoisuuteen puolin ja toisin. (Refugees Welcome Finland 2015, 3.)

Refugees Welcome Finland on vapaaehtoisvoimin toimiva kotimajoitusverkosto. Verkoston toiminta perustuu eri ryhmien kautta itseohjautuvasti. Verkoston ydin koostuu paikallisryhmistä, joita vetävät itsenäisesti paikalliset aktiivit, sekä koordinaatioryhmästä. (Kuva 3.) Paikallisryhmillä on nimetty henkilö, jonka tehtävä on yhteydenpito eri vastaanottokeskuksiin. Muut toimijat paikallisryhmissä koostuvat majoittajista, majoitettavista, tukihenkilöistä sekä mahdollisista muista vapaaehtoisista. Paikallisryhmät huolehtivat kontakteista muun muassa seura-

kuntiin, vastaanottokeskuksiin, paikallismediaan ja muihin järjestötahoihin. Paikallisyhmitt perustetaan vastaanottokeskusten tai htamajoitusyksiköiden yhteyteen. Ryhmitt nimetään sen mukaan, missä vastaanottokeskus toimii, esim. RWF-vok Turku.

Koordinaatioryhmien toimialat koostuvat kansainvälisestä yhteistyöstä, paikallisyhmittien tukemisesta, ulkoisen viestinnän hoidosta, viranomaisyhteistyöstä sekä IT-asioiden hoidosta. Verkostolla on yhteinen keskustelufoorumi nimeltä Discourse, jossa ryhmitt aktiivisesti työskentelevät. Verkoston päätöksenteko on itseohjautuvaa eikä yhdistys ole rekisteröity. Sillä ei ole johtoryhmittä eikä hallitusta, vaan päätöksenteko tehdään itsenäisesti verkoston yhteisten tavoitteiden pohjalta. Päätökset valmistellaan avoimesti Discourse-foorumilla ja jokainen asiasta kiinnostunut voi seurata päätöksentekoa. (Refugees Welcome Finland 2015, 5-6.)

Kuva 3. RWF organisaatiokaavio (Refugees Welcome Finland 2015, 5)

Verkosto etsii jatkuvasti lisää vapaaehtoisia majoittajia. Jos henkilöllä on esimerkiksi asunnossaan vapaa huone ja halu majoittaa turvapaikanhakija, voi hän ottaa yhteyttä yhteisöön ja ilmoittautua vapaaehtoiseksi majoittajaksi. Majoittajan kotipaikasta riippuen paikallisryhmä ottaa vapaaehtoiseen yhteyttä ja suoritetaan haastattelu. Paikallisryhmän vapaaehtoisten tekemän haastattelun jälkeen järjestetään tapaaminen vapaaehtoisen majoittajan ja majoitettavaksi soveltuvan turvapaikanhakijan välillä. Mikäli tapaamisessa muodostuu keskinäinen luottamus majoittajan ja majoitettavan välillä, nämä voivat keskenään sopia yhteisasumisesta. (Refugees Welcome Finland 2015, 6.)

RWF-kotimajoitusverkoston tavoite on siis löytää sopivia henkilöitä kotimajoittajiksi. Kun sopiva vapaaehtoinen on löydetty, turvapaikanhakija ja vapaaehtoinen saatetaan yhteen. Mikäli kaikki menee hyvin, vapaaehtoinen saa luoksensa asumaan uuden asuinkumppanin. Kotimajoitusverkoston pääasiallinen tehtävä on siis toimia välittäjänä.

4.4 Kotimajoittajan rooli

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkimuksessa (Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset) vapaaehtoistyön katsottiin tarkoittavan toimintaa, johon henkilö osallistuu omasta tahdostaan ja ilman palkkaa. Vapaaehtoistoiminnan katsottiin tutkimuksessa olevan vapaaehtoistyön käsitettä laajempi sekä sisältävän erilaisia aktiviteetteja, jotka eivät ole varsinaista vapaaehtoistyötä. Vapaaehtoistoiminta on kollektiivista ja toisissa tapauksissa sitä voidaan verrata harrastustoimintaan esim. sukankudontakerhossa. Kerholaiset kokoontuvat yhteen ja siellä jaetaan ohjeita sekä vinkkejä ja kudotaan yhdessä. Vapaaehtoistoiminta ja harrastustoiminta poikkeavat toisistaan kuitenkin siten, että vapaaehtoistoiminta hyödyttää yleensä kolmatta osapuolta. (Laasanen 2011, 9.)

Yksilöllisen tehtävän suorittaminen ja tehtävään mahdollinen sitoutuminen kuvaa vapaaehtoistyötä ja on siten vapaaehtoistoimintaa korkeampi aste. Koulutuksiin tai kursseille osallistuminen saattaa olla edellytys vapaaehtoistyöhön osallistumiselle ja työssä on mahdollisesti selkeämmin kyse toisen auttamises-

ta. Vapaaehtoistyö on myös selkeämmin suunniteltua ja organisoitua. (Valliluoto 2014, 13–14.)

Suomen Mielenterveysseuran mukaan tukihenkilö on vapaaehtoinen, seuran kouluttama henkilö, joka tukee, kuuntelee, kannustaa ja keskustelee vaikeassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa. Tukihenkilö on sitoutunut luottamuksellisuuteen sekä vaitioloon. (Suomen Mielenterveysseura ry. 2015a.) Lounais-Suomen Mielenterveysseura ry. toimii Turun alueella ja on Suomen Mielenterveysseuran jäsenyhdistys. Yhdistyksen tarkoitus on toimia psykososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja tätä tarkoitusta varten ylläpidetään Turun kriisikeskusta. Turun kriisikeskus tuottaa ja kehittää kansalaisjärjestölähtöistä ammatillista auttamistoimintaa sekä edistää monipuolista vapaaehtoisuuteen pohjautuvaa mielenterveystyötä. (Turun Kriisikeskus 2015a.)

Turun Kriisikeskus valitsee tukihenkilöt toimintaan mukaan haastatteleamalla henkilöt. Tämän jälkeen suoritetaan 30-tuntinen tukihenkilötoiminnan peruskurssi. Peruskurssilla läpikäytävät aiheet ovat muun muassa tukihenkilönä toimimisen perusteet, rajat ja etiikkaa. Tämä peruskurssi antaa valmiudet tukihenkilönä toimimiselle ja se on myös osa valintaprosessia. Vapaaehtoistyötä ja sen tekijöitä seurataan ja tuetaan ammattityöntekijöiden taholta muun muassa toistuvien tukisuhteiden tarkistusten, arviointien sekä ohjauksen keinoin. Kaikilta vapaaehtoisilta edellytetään osallistumista myös ryhmämuotoisiin tukiohjelmiin vapaaehtoisena toimimisen aikana. Turun Kriisikeskus tarjoaa vapaaehtoisille myös laadukkaita jatkokoulutuksia sekä virkistystä.

Tukihenkilö tapaa tuettavaa n. 2 kertaa kuukaudessa. Tukisuhteen kesto on keskimäärin 1,5-2 vuotta ja se on määräaikainen tuettavalle sekä tukijalle. Tuettavan toiveet ja tarpeet sekä yhteiset mielenkiinnon kohteet muodostavat tukisuhteen sisällön. Tukisuhteessa edetään suunnitelmallisesti ja kun tukisuhteeseen kirjatut tavoitteet on saavutettu, tukisuhde on aika päättää. Tukisuhde voidaan päättää myös, mikäli se katsotaan aiheelliseksi. (Turun Kriisikeskus 2015b.)

RWF on julkaissut toimintaoppaan turvapaikanhakijoiden kotimajoituksesta. Oppaassa korostetaan vapaaehtoisuutta, vastavuoroisuutta sekä luottamusta. Kotimajoittaja avaa vapaaehtoisesti oman kotinsa ovet vieraille, tässä tapauksessa turvapaikanhakijalle. Turvapaikanhakuprosessi saattaa kestää vuodesta kolmeen vuoteen ja verkosto toivoo, että majoitus pysyy samana kokon prosessin ajan. Tarkoitus ei ole hyötyä toisesta, vaan yhteiselo perustuu vastavuoroisuuteen, jossa kumpikin osapuoli voi toisinaan olla auttaja sekä autettava. Tavoitteena on normaali arki, josta molemmat osapuolet ovat vastuussa. Näillä toimenpiteillä varmistetaan turvapaikanhakijan uuden elämän alku mielekkäällä ja ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla. (RWF 2015, 3, 8.) Edellä kuvatun tunnusmerkistön valossa kotimajoittaja täyttää vapaaehtoistyötä tekevän tukihenkilön tunnusmerkit.

4.5 Majoitettavan rooli

Turvapaikanhakija on siis majoitettava. Kotimajoituksen tarkoituksena on helpottaa turvapaikanhakijan kotoutuksessa sekä auttaa kielen oppimisessa. Majoitus tavallisessa suomalaisessa kodissa antaa siihen mahdollisuuden. Majoitettavan muuttaessa vieraaseen kotiin ja talouteen on hän vääjäämättä vieraalla maaperällä.

Suomen Mielenterveysseura on julkaissut oppaan maahanmuuttajien parissa toimiville. Oppaan mukaan pakolaisuuteen liittyy erityisiä riskitekijöitä, jotka jaetaan kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluvat ennen pakomatkaa koetut tapahtumat kotimaassa. Henkilö on kokenut tai nähnyt väkivaltaa ja mahdollista vainoa. Useasti on myös koettu menetyksiä ja niihin liittyvää surua. Ajatus kotimaan jättämisestä merkitsee kaiken tutun ja turvallisen menettämistä. Toinen vaihe on pakomatalla koetut olosuhteet, jotka ovat saattaneet olla traumatisoivia. Kolmanneksi tulevat vastaanottavan maan olosuhteet ja epä tietoisuus tulevaisuudesta sekä turvapaikkaprosessin kuormittavuudesta. (Suomen Mielenterveysseura ry. 2015, 3.)

Turvapaikanhakijoiden voimavarat ovat keskittyneet selviytymiseen kotimaassa sekä pakomatkan aikana ja useasti traumaperäiset oireet nousevat esiin vasta turvallisessa ympäristössä. Traumaperäisiin stressihäiriöihin liittyviä oireita ovat muun muassa ahdistus, paniikki, ärtyneisyys, vihanpurkaukset, nukahtamis- ja nukkumisvaikeudet jne. (Suomen Mielenterveysseura 2015, 6.)

Kotimajoitusta organisoivan verkoston toimintaoppaassa korostetaan kotimajoituksen vastavuoroisuutta, luottamusta ja rinnalla elämistä. Verkoston tarkoitus on varmasti hyvä, mutta vieraana toisen kotona on aina asetelma, jossa kodin omistaja on valtasuhteessa vieraaseen. Kotimajoittajalla on oikeus päättää kotinsa perussäännöistä, vaikka myös majoitettavan kanssa voidaan sopia asioista. Kaikki edellä luetellut asiat huomioon ottaen majoitettavan rooli on alisteinen ja kaiken koetun jälkeen majoitettavan roolia kuvaa parhaiten ”tuettava”.

5 JURIDISET ONGELMAT SEKÄ RISKIT

5.1 Ongelmat

VAPAAEHTOISTOIMINTA

Vapaaehtoistoiminnan esteistä ja niiden kartoituksesta on tehty kysely. Kyselyyn osallistuivat vapaaehtoistyötä koordinoivat ja organisoivat yhteisöt. Tuloksesta käy ilmi, että vapaaehtoistoiminnan koordinoijat katsovat, etteivät vapaaehtoisten asemaan liittyvät oikeudet ja velvollisuudet ole riittävän selkeitä. Toimijat ovat huolissaan myös siitä, että vapaaehtoiset voivat joutua vastuuseen mahdollisista ongelmatilanteista sekä siitä, että asemaansa nähden voivat joutua kohtaamaan liiallisia riskejä ja rangaistuksia. Kilpailu- ja kuluttajaviraston vastaavanlaisesta selvityksestä löytyy myös samankaltaisia tuloksia. Järjestöjen mielestä on joissain tilanteissa kohtuutonta, että vapaaehtoinen voi joutua auttamisen johdosta henkilökohtaiseen korvausvelvollisuuteen. (Valtiovarainministeriö 2015, 29.)

Vapaaehtoisena tukihenkilönä toimiminen edellyttää kouluttautumista vaikka sitä tehdään tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin. Se ei myöskään miltään osin korvaa ammattityötä. Turun Kriisikeskuksen mukaan tukihenkilönä toimimisen edellytyksenä on osallistua ryhmämuotoisiin tukiohjauksiin. Tukiohjaus on foorumi, jossa vapaaehtoinen tukihenkilö pääsee luottamuksellisessa ympäristössä pohtimaan ja keskustelemaan tukityössä esiin nousseista ajatuksista tai muuten mieltä painavista asioista (Turun Kriisikeskus 2015). Ohjausta vedetään aina ammattilaisen voimin ja siihen osallistuminen on tukihenkilön kannalta ensiarvoisen tärkeää. Ohjaus auttaa vapaaehtoistyössä jaksamiseen ja myös siihen, että ammattilainen osaa katsoa mahdollisia uupumisen merkkejä. Kotimajoitusverkoston toiminta on keskittynyt pääsääntöisesti vain Discourse-foorumiin sekä Facebook-päivityksiin. Tämä herättää kysymyksiä siitä, miten tukiohjaus toimii kotimajoittajan kannalta. Tukiohjaus ei varmasti ole tarkoitettu toimimaan ainoastaan julkisilla foorumeilla vaan se vaatii henkilökohtaista ohjausta ammattihmisten kanssa.

Kotimajoittajalla on vastuu vieraasta ihmisestä, jolla voi olla traumoja aikaisemmista kokemuksista, joten on todennäköistä, että kotimajoittaja uupuu majoitusprojektin pitkittyessä. Vieraskulttuuri ja uskonto sekä yhteisen kielen puuttuminen voi pidemmällä aikavälillä olla majoittajalle erittäin raskasta. Organisaatiokaaviossa (kuva 3.) näkyy verkoston jakautuminen koordinaatio- ja paikallisryhmiin. Paikallisryhmät, joita vetävät itsenäisesti paikalliset aktiivit vastaavat yhteydenpidosta vastaanottokeskusten, majoittajan sekä majoitettavan välillä. Paikallisryhmä on kaavion mukaan myös vastuussa majoittajien ja turvapaikanhakijoiden yhdistämisestä ja tukemisesta. Paikallisryhmät nimeävät majoittajille ja majoittujille tukihenkilön, johon saa tarvittaessa yhteyden. (RWF 2015,13.)

SOPIMUS

Maahanmuuttoviraston kotimajoitustiedotteessa lukee, että majoittamisesta on hyvä tehdä sopimus. Sopimuksen toisena osapuolena mainitaan vastaanottokeskus, vastaanottokeskuksen puolesta majoittamista järjestävä järjestö tai ”muu taho” (Maahanmuuttovirasto 2015f). Turun vastaanottokeskuksen johtajan Jaana Sikiön mukaan vastaanottokeskuksella ei ole intressiä organisoida kotimajoitusta eivätkä he solmi sopimuksia. Henkilökuntaresurssit eivät riitä kotimajoittajien valikoimiseen tai haastatteluihin ja ilman kunnollista seulontaa on mahdotonta sovittaa asukkaita sopivaan kotimajoitukseen.

Sikiön mukaan tämän tyyppinen kotimajoitus on aivan uusi, eikä siitä ole minikäänlaisia kokemuksia. Yksityismajoitusta on ollut vain muutamia tapauksia ja niissä turvapaikanhakija on majoittunut sukulaisten tai tuttavien luona. On ollut myös tilanteita, että aikaisemmin luodut ystävyys-suhteet ovat olleet yksityismajoituksen lähtökohtana. Turun vastaanottokeskuksessa ei myöskään ole riittäviä resursseja tarkastaa ja valikoida majoitettavia turvapaikanhakijoita. Sikiön mukaan heihin oli jo oltu yhteydessä muutaman kotimajoittajan toimesta. Muutamat yksityishenkilöt olivat tiedustelleet mahdollisuutta ottaa kotiinsa yksi tai useampi turvapaikanhakija, mutta heidän vaatimuksensa olivat olleet melko tiukat. Oli asetettu selkeät ehdot joiden puitteissa mahdollisen majoittujan olisi oltava. Piti olla tietyn ikäinen ja tapainen. Mikäli löytyisi ehdot täyttävä turvapaikanhakija,

he tulisivat tämän hakemaan kotiinsa asumaan. Yhteydenotto oli kuitenkin ollut niin aggressiivinen, että se ei johtanut mihinkään.

Kotimajoittaja ei voi sanella yksipuolisia ehtoja turvapaikanhakijan ominaisuuksista eikä asettaa mieleisiään vaatimuksia majoittujalle. Turvapaikanhakija on aina alisteisessa asemassa kotimajoittajaan nähden, eikä hänellä kenties olisi uskallusta ottaa yhteyttä ulkopuolisiin, mikäli kokisi olonsa tukalaksi. Majoitettava olisi majoittajan ”armoilla”, ja asioiden mennessä ikävään suuntaan kynnyks ottaa viranomaisiin yhteyttä olisi korkea. Turvapaikanhakijat yleisesti eivät halua aiheuttaa konflikteja, etteivät vain joutuisi poliisin kanssa tekemisiin, koska pelkäävät sen vaikeuttavan heidän turvapaikanhakuprosessiaan. Tämän vuoksi heidän oikeusturvansa saattaa olla uhattuna, mikäli asuvat kotimajoituksessa eivätkä vastaanottokeskuksessa, joka on puolueetonta aluetta. (Sikiö, 5.11.2015.)

RWF ei ole rekisteröity yhdistys, eikä näin ollen oikeushenkilö, eikä sillä ole oikeutta sitoutua sopimukseen (Yhdistyslaki 1989/503, 1 luku 6 §). Rekisteröimättömän yhdistyksen toimintaan osallistuvat tai toiminnasta päättävät henkilöt vastaavat rekisteröimättömän yhdistyksen puolesta tehdystä toimesta henkilökohtaisesti ja yhteisvastuullisesti (Yhdistyslaki 1989/503, 10 luku 58 §). Mikäli sopimus kotimajoituksesta solmitaan majoittajan ja paikallisen aktiivin kanssa, on aktiivi mahdollisissa korvausasioissa henkilökohtaisesti vastuussa.

Ongelmaksi muodostuu myös se, miten kauan kotimajoittaja on velvollinen majoittamaan turvapaikanhakijaa. Kotimajoittajan toimintaoppaassa RWF kertoo turvapaikkahakemuksen käsittelyajan olevan kuudesta kuukaudesta vuoteen ja samalla se toivoo, että majoittaja pysyisi samana koko turvapaikanhakuprosessin ajan (RWF 2015, 11). Tämä on ymmärrettävää, koska turvallinen ja vakaa ympäristö on turvapaikanhakijan kannalta äärettömän tärkeää. Turvapaikanhakijoita on tullut Suomeen niin paljon, että hakuajat ovat pidentyneet ja ne saattavat kestää tällä hetkellä jopa kolme vuotta. (Sikiö, 5.11.2015.) Vapaaehtoisen kannalta kolmen vuoden sitoutuminen on erittäin vaativa ja pitkä projekti.

VAKUUTUS

Ongelmia saattaa syntyä myös vakuutusyhtiöiden kanssa. Vaikka majoittajalla on voimassaoleva kotivakuutus, se ei välttämättä korvaa esim. majoitettavan aiheuttamaa vahinkoa. Vuokralla asuvan majoittajan taloyhtiön ottama kiinteistövakuutus ei välttämättä vastaa majoitettavan aiheuttamasta vahingosta tai jos vastaa, taloyhtiö voi vaatia vuokralaista, tässä tapauksessa majoittajaa olemaan korvausvastuussa.

Pääsääntöisesti vakuutusyhtiö vastaa kotona tapahtuneesta vahingosta, jonka on aiheuttanut esimerkiksi kylässä ollut vieras. Käytännössä kuitenkin vakuutusyhtiö voi pestä kädet korvausvelvollisuudesta, koska tuskin kenelläkään on vierasta kylässä kolmea vuotta. Tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettuja ei korvata, ellei kyse ole palo- tai vuotovahingosta.

Vakuutukseen on mahdollista ottaa eri laajuisia turvatasoja, jotka vaikuttavat vakuutuksen kattavuuteen. Mistään vakuutuksista ei kuitenkaan korvata katoamisia, varkauksia, ilkivaltaa eikä kulumisia. Myöskään turvapaikanhakijan omalle omaisuudelle aiheutuneita vahinkoja ei voida korvata majoittajan vakuutuksesta.

SAIRAUDET JA TRAUMAT

Juridisten kysymysten lisäksi saattavat vaaraksi muodostua terveydelliset ongelmat. Turvapaikanhakijoiden mukana saattaa Suomeen tulla jo osittain maastamme kadonneita tartuntatauteja kuten tuhkarokkoa, tuberkuloosia, poliota ja kurkkumätää. Vaikka suomalaisilla yleisesti onkin hyvä suoja näitä tauteja vastaan, rokotekattavuus varsinkin tuhkarokkoa vastaan on joissakin kunnissa maldaltunut. (Yle uutiset 2015a.)

Infektiolääkäri Risto Pietikäisen mukaan tuberkuloosia on jo todettu Suomessa, vaikka se on ollut lähes hävitetty tauti. Pietikäisen mukaan kyseessä on elinikäinen infektio, ja maahan tullessa terveeksi todettu henkilö voi kantaa sitä pillevänä. Pietikäinen toteaa diagnosoinnin olevan haasteellista lääkäreille havaita, koska tautiin ei ole totuttu. Keuhkotuberkuloosi on maailmalla yksi tappa-

vimmista taudeista, ja se tarttuu pisaratartuntana ilman välityksellä. Suomessa kuolemantapaukset ovat harvassa, ja ne johtuvat diagnoosin viivästyisestä tai potilaan muista perussairauksista. (Yle uutiset 2015b.)

Vaikka tartuntatautien lisääntyminen turvapaikanhakijoiden määrän kasvun takia onkin valpastuttanut terveydenhuollon, suurempi ongelma ovat kuitenkin tulijoiden krooniset taudit ja psyykkiset ongelmat (Yle uutiset 2015a).

Krooniset sairaudet, jotka ovat turvapaikanhakijoiden lähtömaissa yleisiä, ovat esim. sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, syöpä ja krooniset keuhkosairaudet. Nämä edellyttävät usein jatkuvaa hoitoa ja sen katkeaminen voi aiheuttaa akuutteja komplikaatioita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.) Majoittajalle suurempi ongelma voi kuitenkin olla turvapaikanhakijan henkinen epätasapaino ja mielenterveysongelmat, jotka useinkaan eivät näy päälle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan suurella osalla turvapaikanhakijoista on traumakokemuksia. On koettu kidutusta ja väkivaltaa. Takana on usein hengenvaarallinen pakomatka, ahdistava ero ja huoli perheestä sekä kotimaan sekasortoinen tilanne. Turvapaikanhakijoiden mielenterveyttä heikentävät myös turvapaikkakäsittelyyn liittyvä pitkä odotus ja epävarmuus. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Traumaperäiset oireet saattavat tulla pintaan vasta kun on päästy turvalliseen ympäristöön. Vaarallisessa tilanteessa voimavarat keskittyvät selviytymiseen ja pelottavat ja traumaattiset tapahtumat säilötään mieleen. Tunteet käsitellään vasta mahdollisuuden tullen, ja tämä vaatii turvallista ympäristöä.

Traumaperäisen stressihäiriön oireita voivat olla muun muassa painajaiset ja takautumat, ahdistusreaktiot, paniikki, tunteet uhkaavasta vaarasta tai seurattuna olemisesta. Tästä voi aiheutua fyysisiä oireita kuten sydämentykytystä, hikoilua, vapinaa ja hengityksen kiihtymistä. Näiden oireiden tunnistaminen ja ymmärtäminen itsessään on tärkeää turvapaikanhakijalle. Hänen kanssaan samassa taloudessa elävälle on tärkeää ymmärtää miten oireet ovat syntyneet, ja miten niitä voidaan helpottaa. (Suomen Mielenterveysseura ry. 2015, 6-7.)

5.2 Riskit

Vuonna 2003 astui voimaan laki, jossa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustat voidaan selvittää. Lain tarkoitus on suojella alaikäisten lasten henkilökohtaista koskemattomuutta sekä edistää henkilökohtaista turvallisuutta (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002). Vuonna 2014 rikostaustan selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä laajennettiin. Uusi laki säädettiin koskemaan myös vapaaehtoistoiminnassa mukana olevien aikuisten rikostaustan selvittämiseksi (Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 148/2014).

Julkisuudesta on saatu lukea useaan otteeseen tapauksista, joissa esimerkiksi urheiluseuran valmentaja on käyttäytynyt epäsiiveellisesti. Esimerkiksi Suomen Palloliitto päätti liittovaltuuston kokouksessa 21.11.2014 liittohallituksen esityksestä, että seurojen vapaaehtoistojen rikostaustan selvitys -suositus otetaan käyttöön suomalaisessa jalkapallotoiminnassa. (Suomen palloliitto 2014.) Lajiliitot ja urheiluseurat ovat kuitenkin tarttuneet vaihtelevasti mahdollisuuteen tarkistaa vapaaehtoisten rikostaustat. Palloliitto on perustanut työryhmän miettimään, miten käytäntö saataisiin kaikkiin seuroihin. Palloliiton kehityspäällikkö Henri Alhon mukaan jalkapallo on harrastajamäärältään niin iso laji, että rikostaustan selvitys on tärkeää. Turussa valmentajien rikostaustan selvittää esimerkiksi ÅIFK (Turun Sanomat 2015) ja myös muussa vapaaehtoistoiminnassa rikostaustan selvitystä käytetään. Turun Kriisikeskus tarkastaa lasten kanssa toimivan vapaaehtoisen tukihenkilön rikostaustan. (Turun Kriisikeskus 2015b.)

Ilman huoltajaa saapuneet alaikäiset turvapaikanhakijat sijoitetaan yleensä lapsille tarkoitettuun ryhmäkotiin tai tukiasumisyksikköön. Käräjäoikeuden määräyksestä lapsille osoitetaan edustaja, jonka tehtävä on edunvalvonta turvapaikkamenettelyssä. (Maahanmuuttovirasto 2016a.) RWF on ilmoittanut, että he eivät välitä alaikäisiä. Yhteisö on kuitenkin välittänyt perheitä, johon on kuulunut

lapsi tai lapsia. Turvapaikanhakija, jolla on perhettä, ei voi olla varma majoittajan tarkoituksesta ja rehellisyydestä. Tämä ei ole majoittajan riski, mutta majoittavalle turvapaikanhakijaperheelle riski on todellinen.

6 POHDINTAA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ennakkoluulot

Auttamisenhalu on saanut tuhannet ihmiset harkitsemaan kotinsa avaamista turvapaikanhakijoille, ja tämä puolestaan on hämmästyttänyt tuhansia ja taas tuhansia. Kotimajoittamiseen liittyy paljon ennakkoluuloja. Miten otetaan vieras ihminen asumaan omaan kotiin, täysin vieraskielinen ihminen osaksi omaa arkea? Miten sovitetaan yhteen kaksi kulttuuria, jotka ovat täysin erilaiset? Kotiin majoitetaan ihminen, jonka taustoista ei ole mitään varmaa tietoa. Varmaksi ei voida sanoa, mitä kaikkea hän on kokenut matkallaan entisestä kotimaastaan Suomeen, tai miksi hän alun perin on matkalle lähtenyt. Yhteistä kieltä ei ehkä ole, tai kommunikoidaan englannilla, jota kumpikaan ei kenties osaa kunnolla.

Ottaessaan kotiinsa turvapaikanhakijan asumaan majoittaja antaa itsestään selkeän kuvan avoimena ja ennakkoluulottomana ihmisenä. Hän on rohkea uskaltamalla päästää kotiinsa vieraan asumaan ennalta määräämättömäksi ajanjaksoksi. Monen mielestä hän on tyhmänrohkea, uhkarohkea, tai pelkää tyhmä ottaessaan riskin, joka kotimajoittamiseen liittyy. Tästä syystä luultavasti monet eivät päätöksestään kerrokaan kovin julkisesti koska eivät halua varoittelua tai muuta palautetta, mitä lähiympäristöstä kenties tulisi saamaan. Tutut ja tuntemattomatkin saattavat katsoa voivansa arvostella kotimajoittajaa jopa ilkeästi, arvioiden hänen motiivejaan tai vaikuttimiaan.

Kulujen jakaminen

Asuinkulujen jakamisessa on myös pohdittavaa. Turvapaikanhakijalta ei ole tarkoitus ottaa maksua asumisesta, vaan kyse on vastavuoroisuudesta sekä vieraanvaraisuudesta. Majoittuja ei ole myöskään kotiapulainen eikä työvoimaa, vaan kotitöiden jakamisesta tulisi sopia kaikkia tyydyttävällä tavalla. Vastaanotokeskuksessa asuminen ja sieltä saadut palvelut ovat turvapaikanhakijalle ilmaisia. Tämän vuoksi hänelle maksettava vastaanottoraha on pieni: 76,01–

314,91 euroa kuukaudessa (Maahanmuuttovirasto 2016b). Saamansa vastaanottorahan turvapaikanhakija voi jakaa halutessaan kotimajoittajan kesken, ja näin osallistua kodin ruoka- ja muihin kustannuksiin. Kuluja saattaa syntyä myös kuljetuksista, joita majoittaja ehkä tarjoaa turvapaikanhakijalle. Majoittujan pitää päästä kenties käymään vastaanottokeskuksessa tai poliisilaitoksella, eikä julkinen liikenne ulotu kaikkialle.

Uskonto- ja kulttuurierot

Suuri osa turvapaikanhakijoista tulee maista, joissa vallitsevana uskontona on islam. Vaikkei olisikaan syvästi uskovainen, muhamettilainen usein noudattaa ainakin joitakin ohjeita ja käytäntöjä, joiden alkuperä on uskonnollinen. Suomalaiseen kotiin istuu usein huonosti tämä käytäntö, ja yhteentörmäyksiä voi helposti tulla. Tiettyjen ruoka-aineiden vältteleminen tai rukoushetkien pitäminen tuntuvat suomalaiselle käsittämättömältä, kun taas islaminuskoiselle ne ovat osa elämän kulmakiviä.

Erilaiset kulttuurit arvostavat eri asioita, ja Suomessa voidaankin sanoa olevan nykyään vallalla melkoisen yksilökeskeinen yhteiskunta. Yksilön etu on tärkeä ja sen menestymistä korostetaan. Perheet ovat pieniä ja niiden yhteydet löyhiä. Yhteisöllisessä kulttuurissa eläneet ihmiset voivat kokea täysin käsittämättömäksi vaikka vanhainkodin tai päiväkodin, koska sellaisia ei erikseen heidän kulttuureissaan ole. Lapset ja vanhukset hoidetaan perheen sisällä ja perheyhteisöt ovat tiiviisti tekemisissä toistensa kanssa. (Räty 2002, 57–58.)

Tuntuu, että yhteiskunnassamme on vallalla ”Kaikki mulle heti nyt” -kulttuuri. Tämä sopii huonosti kotimajoitukseen. Kotimajoituksessa majoittajan olisi kyettävä sitoutumaan pahimmassa tapauksessa jopa kolmeksi vuodeksi. Tänä päivänä ihmisillä motivaatio ja sitoutuminen saattaa lopahtaa melko nopeastikin. Onko siis oikein, että kotimajoitukseen päässyt turvapaikanhakija voidaan palauttaa takaisin vastaanottokeskukseen vain siksi, että majoittajan kiinnostus ei enää riitä tai että majoittajaa ei enää huvita? Tarkoitus kuitenkin on, että turvapaikanhakija saa turvallisen ja normaalin elämän hakuprosessin ajaksi.

Vaihto-oppilaiksi tai au-paireiksi ulkomaille lähtevät nuoret ovat yleensä avarakatseisia ja tiedonhaluisia ihmisiä, jotka ovat valmistautuneet lähtöönsä ja tutustuneet kohdemaan kulttuuriin ainakin jollain tavalla. Heillä on vahva motivaatio selviytyä vieraassa maassa ja oppia isäntäperheeltä kulttuuria, joka ei ehkä ole kuitenkaan kovin erilainen omaan verrattuna. Isäntäperheet ovat myös motivoituneita ottamaan vastaan kotiinsa vieraan asumaan useaksi kuukaudeksi ja kohtelemaan tätä kuin perheenjäsentään. Molempien osapuolten taustat selvitetään etukäteen mahdollisuuksien mukaan.

Yhteiselo ei silti aina onnistu toivotulla tavalla. Vaihto-oppilas saattaa joutua vaihtamaan perhettä kesken lukuvuoden, syynä tähän voi olla kumman tahansa osapuolen tahto. Au-pair-päättää ehkä lähteäkin kotiin kesken pestinsä, tai hänet voidaan isäntäperheen toimesta lähettää kotiin. Turvapaikanhakijan yksityismajoituksessa on osittain samoja piirteitä näiden asioiden kanssa, paitsi että tilanne on mutkikkaampi. Yksinkertaisempaa on ainoastaan se, että turvapaikanhakijalla on aina vastaanottokeskuksessa asuinpaikka, jonne hän voi palata.

Puuttuva sopimus

Maahanmuuttoviraston 4.9.2015 julkaistussa asiakastiedotteessa sanotaan, että ”kotimajoituksesta on todennäköisesti tehtävä sopimus, joko vastaanottokeskuksen tai vastaanottokeskuksen puolesta majoittamista järjestävän järjestön tai muun tahon kanssa” (Maahanmuuttovirasto 2015f). Syyskuussa Turun päässä toimivaan RWF:n paikallisryhmään yhteyttä otettuamme kysyimme lisätietoja majoittamisesta. Esittämämme kysymykset olivat seuraavat: 1. Pitääkö majoittajan itse laatia sopimus? 2. Jos pitää, niin mitä siihen pitäisi laittaa? 3. Auttaako vastaanottokeskus sopimuksen tekemisessä?

Juridiikan opiskelijoille itsestään selvää oli, että jonkinlainen sopimus pitää olla. Vuokralainen joutuu tekemään asuntoa vuokratessaan vuokrasopimuksen ja vaikka annettaisiin osake ilmaiseksi jonkun käyttöön, siitäkin on hyvä tehdä sopimus, jolla turvataan molempien osapuolten oikeudet. Ajatus siitä, että annetaan huone tai tila omasta kodista jonkun täysin ventovieraan käyttöön ja jaetta-

vaksi yhteisesti ilman minkäänlaista sopimusta kuulostaa riskialttiilta. Mitä oikeastaan turvapaikanhakijasta tiedetään? Onko hän oikeasti se ihminen, joka sanoo olevansa? Mikä taho on tarkastanut majoittujan taustat? Miten majoittujalle tehdään selväksi esimerkiksi kotimajoituksen säännöt ja käytännöt, jos yhteistä kieltä ei ole? Miten toimitaan mahdollisissa äkillisissä sairastapauksissa, koska majoittuja ei kuulu julkisen terveydenhuollon piiriin? Miten pitkään majoitettava asuu kotimajoituksessa ja mitä jos yhteiselo ei onnistukaan? Kysymysten lista on mahdottoman pitkä.

Lokakuaisessa sähköpostivastauksessaan RWF Turku vastasi kyselyymme sopimuksen osalta seuraavanlaisesti: ”Ratkaistavaksi jää, onko sopimus suullinen vai kenties kirjallinen. Se on majoittajan ja majoittujan päätäntävällässä. Periaatteessa vokille riittää selvitys heillä kirjoilla olevan turvapaikanhakijan itse järjestämästä majapaikasta, joissain vokeissa on edellytetty talokirjanotetta. RWF Turku sopii tästäkin asiasta Turun vastaanottokeskuksen kanssa.” (Minttu 2.10.2015.) Saimme vielä sopimusasiaan liittyen tarkennuksen, että Turun vastaanottokeskuksen kanta sopimusasiaan on vaikuttava tekijä siihen, minkälaisella mallilla kotimajoitusta tullaan toteutumaan Turun seudulla. Lisäksi viitattiin siihen, että laki ei säätele majoittajan ja majoitettavan välillä tehtävää sopimusta. Kysymyksessä ei ole vuokra- eikä alivuokralaissuhde. Kyse on vieraanvaraisuudesta, jossa tavallinen ihminen majoittaa omaan kotinsa täysin tuntemattoman ihmisen.

Turun vastaanottokeskuksen kanta sopimusasiaan oli selkeästi kielteinen eikä se laadi minkäänlaisia sopimuksia kotimajoituksesta. Perusteena oli resurssien puute muun muassa majoitettavien valintakriteereissä. (Sikiö, 5.11.2015.) Maa-hanmuuttoviraston asiakastiedotteessa mainittu ”muu taho” viittaa Refugees Welcome Finland -yhteisöön, koska se suunnitelmallisesti organisoii ja järjestää kotimajoitusta. Mikäli kotimajoituksessa tapahtuisi jotain ongelmallista, juridisesti yhteisö ei olisi vastuussa mistään. Kyse on yksityishenkilöistä, jotka ovat verkostoituneet yhteen. Tavoitteena henkilöillä on yhteinen päämäärä, turvata turvapaikanhakijoille kotimajoitusta apuna käyttäen uusi elämä mielekkäällä tavalla ja ihmisarvoa kunnioittaen.

Totta vai tarua?

RWF:n toimintaoppaassa kerrotaan yhteistyöstä maahanmuuttoviraston sekä vastaanottokeskusten kanssa. Turun vastaanottokeskuksen johtajan kanssa käydyn keskustelun pohjalta emme tulleet siihen tulokseen, että yhteistyö olisi molemminpuolista. Mielenpide oli siltä osin selkeä, että kotimajoituksesta ei ole käytännön kokemusta. Turun vastaanottokeskuksen tiedossa oli vain muutama yksityismajoitustapaus ja niissäkin oli ollut kyseessä sukulaisuussuhde taikka entuudestaan olemassa oleva tuttavuus tai ystävyysuhde.

Maahanmuuttoviraston mukaan monet kansalaiset ovat ottaneet yhteyttä virastoon ja ilmaisseet auttamishalua ja kiinnostusta turvapaikanhakijan majoittamiseen omassa kodissaan. Tältä pohjalta virasto julkaisi asiakastiedotteen, jossa oli neuvoja ja tietoja kotimajoittajalle. Asiakastiedote on luettavissa viraston nettisivuilla ja kotimajoituksesta kiinnostuneita suositellaan ottamaan yhteyttä Refugees Welcome Finlandiin.

Asiaan perehtymättömät voivat saada kaikesta siitä kotimajoituksesta esitetystä informaatiosta aivan väärän kuvan. RWF:n toimintaa on uutisoitu eri medioissa. Haastatteluja ovat antaneet niin majoittajat kuin myös majoitettavina olevat. RWF:n toimintaohjeen mukaan kotimajoitus on hyvin organisoitua ja järjestettyä toimintaa ja yhteistyötä tehdään viranomaisten sekä julkisyhteisöjen kanssa.

Kuka korvaa vahingon?

Lähetimme Turun seudulla neljälle suurimmalle vakuutusyhtiölle sähköpostikyselyn liittyen kotivakuutuksiin. (Liite 1.) Vastauksista päätellen kotimajoitus oli vakuutussektorilla myös suhteellisen tuore asia. Osa yhtiöistä ei ymmärtänyt, että kyse oli vieraanvaraisuudesta ja vapaaehtoisuudesta. Vakuutusyhtiöiden oletus oli, että asunto joko vuokrattiin tai suhde oli alivuokralaisuus. Pääsääntöinä vakuutusyhtiöt korvaavat vahinkoja, myös vieraiden aiheuttamia. Korvattavat

vahingot käsitellään tapauskohtaisesti ja askarruttamaan jäi se, miten vakuutusyhtiöt suhtautuvat käsitteeseen ”vieras”.

Yleisen käsityksen mukaan vieras on henkilö, joka vierailee tai käy kylässä jonkun luona etukäteen sovittuna aikana ja viipyy siellä lyhyen ajan. Mahdollisissa tulevaisissa kotivahinkotapauksissa jää nähtäväksi, mikä vakuutusyhtiöiden kanta korvattavuuteen tulee olemaan. Maalaisjärjellä ajateltuna vuoden tai kahden vuoden oleskelu toisen kotona ei enää ole vierailua. Erään yhtiön vastauksessa todettiin, että kotimajoituksessa on tunnistamattomia riskejä ja mikäli niistä tulee ongelmia, olisi niitä tarkasteltava uudessa valossa. Samaisen yhtiön mukaan ohjeet turvapaikanhakijoiden vakuuttamisasioihin on valmisteilla.

Mihin tarpeeseen kotimajoitus vastaa?

Opinnäytetyön suunnittelu käynnistyi loppukesästä 2015, kun kotimajoituksesta uutisoitiin ensimmäisiä kertoja. Ajatus siitä, että turvapaikanhakijoita majoitetaan tavallisiin suomalaisiin koteihin, tuntui kaukaa haetulta. Suomen lainsäädäntö takaa turvapaikanhakijoille majoituksen, vastaanotto- ja käyttörahan sekä terveydenhuollon. Miksi kehittää jokseenkin arveluttavaa kotimajoitusta? Kaikille Suomeen saapuville turvapaikanhakijoille taataan majoitus valtion puolesta. Miksi ei kehitetä vastaanottokeskuksissa tehtävää vapaaehtoistoimintaa? Miksi on lähdetty kehittelemään kotimajoitusta, josta kenelläkään ei ole sen enempää kokemusta?

Suomeen saapuneet turvapaikanhakijat ovat olleet pääasiassa nuoria miehiä Irakista ja Afganistanista. Mikä motivoi yksin asuvaa naispuolista henkilöä majoittamaan kotiinsa täysin tuntemattoman miespuolisen turvapaikanhakijan? Onko motiivina rakkaus lähimmäistä kohtaan vai vastaanottokeskuksen ankeat olosuhteet? Miten taas kotimajoituksessa oleva irakilainen nuorimies suhtautuu yksin asuvaan, itsenäiseen suomalaiseen naiseen?

Naisten elämä on Irakissa rajoitetumpaa kuin Suomessa. Naisen meneminen yksin ostoksille ei ole turvallista ja näin ollen on turvallisempaa liikkua isän, vel-

jen tai aviomiehen kanssa kuin yksin. Yksin liikkuvaa naista voidaan myös pitää ”huonona naisena”. (Yle Uutiset 2016.)

Kielteisen turvapaikkapäätöksen seuraukset

Turvapaikanhakumenettely on pitkä ja raskas prosessi. Sen aikana hakija elää väistämättä epävarmuudessa, tietämättä mitä tulevaisuus pitää sisällään. Prosessin kestosta ei etukäteen tiedä, ja näillä hakijamäärillä se voi olla jopa kolme vuotta. Sisäministeriön kansliapäällikkö Päivi Nerg kertoi marraskuussa arviolta 60–65 prosentin saavan kielteisen turvapaikkapäätöksen (Yle Uutiset 2015c). Vain noin joka kolmas siis saa turvapaikan, ja loput tullaan palauttamaan tavalla tai toisella lähtömaahansa. Se voi olla alkuperäinen kotimaa tai turvallisiksi katsottu kauttakulkumaa, josta Suomeen ollaan tultu.

Kielteinen turvapaikkapäätös on valtava pettymys ja epätoivo saattaa vallata mielen. Tulevaisuus Suomessa ei onnistukaan vaikka sitä on ehkä suunniteltu jo kuukausia tai jopa vuosia. Palautus lähtömaahan on edessä kun kaikki valitustiet on käytetty.

Pahinta mitä tässä tilanteessa voi tapahtua on totaalinen epäusko ja henkinen romahdus. Näköalaton, epätoivoinen ihminen saattaa taipua murheellisiin tekoihin yrittäessään päästä vaikeasta tilanteesta pois, ajattelematta tekojensa seurauksia tai välittämättä niistä. Ruotsissa elokuussa 2015 maastakarkoituspäätöksen saanut turvapaikanhakija puukotti hengiltä kaksi satunnaisesti valikoitunutta ihmistä. Syyksi arveltiin kielteistä päätöstä turvapaikka-asiassa ja tulevaa käännytystä Italiaan, jossa hakijalla oli jo oleskelulupa. (Aftonbladet 2015.)

JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää kotimajoituksen riskit sekä mahdolliset vastuukysymykset. Samoin pyrittiin selvittämään toteutuuko kotimajoituksessa majoittajan sekä majoitettavan oikeusturva. Lisäksi pohdittiin kotimajoittajan asemaa ja sitä, mihin kategoriaan majoittaja vapaaehtoistoiminnassa luokitellaan.

Pohdinnassa tuotiin esille eniten meitä askarruttaneita kysymyksiä. Täysin selkeitä ja juridisesti oikeita vastauksia ei varmuudella saatu. Syynä tähän on se, että kotimajoitus on toiminut vasta vähän aikaa ja virallista oheistusta tai ennakkotapauksia ei ole. Nykyisellä toimintamallilla kotimajoitus on tutkimuksemme mukaan riskialtista, niin majoittajan kuin majoitettavan kannalta, eikä sitä voi suositella.

Liki sata suomalaista kotitaloutta on avannut kotinsa ovet turvapaikanhakijoille RWF -verkoston kautta (Yle Uutiset 2016). Tämä määrä on suhteessa pieni kaikista Suomeen tulleista turvapaikanhakijoista, joita saapui vuonna 2015 yhteensä 32 478 (Sisäministeriö 2016). Juridista estettä kotimajoitukselle ei ole, mutta tulevaisuudessa asian tiimoilta saattaa nousta esiin hankalia tilanteita. Esimerkkinä vaikka majoitettavan aiheuttama kotivahinko ja evätty vahingonkorvaus tai pahimmassa tapauksessa jonkinasteinen hyväksikäyttötapaus. Tällä hetkellä kotimajoittajina toimivat henkilöt ovat toivon mukaan sisäistäneet ja ymmärtäneet toiminnan olevan vain vieraanvaraisuutta.

On mielenkiintoista seurata tulevia tapahtumia ja kotimajoittamisen kehitystä. Turvapaikanhakijoiden kotoutuksessa kotimajoitus on vartenotettava vaihtoehto. Nykyisellä toimintamallilla kotimajoitus tuskin tulee yleistymään. Vetovastuu pitää olla viranomaisilla ja majoituksesta tulee laatia virallinen ohjeistus, jossa on huomioitu toiminnassa mukana olevien tahojen oikeudet, vastuut ja velvoitteet. Majoittajien ja majoitettavien tukena tulee olla ammattilaisia, joihin tarvittaessa saa yhteyden.

Tätä opinnäytetyötä tehtäessä kotimajoitus oli uusi ilmiö ja toiminut noin puoli vuotta. Opinnäytetyöhön on kuitenkin pyritty ottamaan huomioon kaikki tutkimushetkellä olemassa oleva tieto ja lainsäädäntö.

LÄHTEET

Aftonbladet 2015. 36-åringen skulle avvisas från Sverige. Viitattu 10.1.2016
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article21246001.ab>

Ajantasa. Kotimajoitukseen mallia Euroopasta, 2015. Toimittaja Satu Kivelä,
 9.9.2015 Yle Areena Radio

Euroopan komissio 2015. Lehdistötiedote, Pakolaiskriisi: Euroopan komissio
 toimii suunnitelmallisesti. Viitattu 25.10.2015 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_fi.htm

Euroopan parlamentin mietintö, 2008. Mietintö vapaaehtoistyön roolista talou-
 dellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämässä (2007/2149(INI)).
 10.3.2008. Viitattu 28.11.2015
[http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-
 //EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+PDF+V0//FI](http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2008-0070+0+DOC+PDF+V0//FI)

Euroopan Unionin virallinen lehti 2013. Euroopan parlamentin ja neuvoston di-
 rektiivi 2013/33/EU. Viitattu 26.10.2014 <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>

Flüchtlinge Willkommen, 2015. Viitattu 27.12.2015. <http://www.fluechtlinge-willkommen.de/>

Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Vantaa:
 Kansanvalistusseura

Independent Sector and United Nations Volunteers, 2001. Measuring volunteer-
 ing: A Practical Toolkit. Saatavissa myös
[http://www.unv.org/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=fileadmin/kp/Ran
 dD/GLOBAL_Tool_Measuring_Volunteerism.pdf&t=1448963293&hash=af0e05
 d84a2f165bfb99e20afbc408510bca443e](http://www.unv.org/index.php?eID=tx_nawsecuredl&u=0&file=fileadmin/kp/RandD/GLOBAL_Tool_Measuring_Volunteerism.pdf&t=1448963293&hash=af0e05d84a2f165bfb99e20afbc408510bca443e)

Ihmisoikeudet.net. Oppia ihmisyydestä 2015. Viitattu 15.11.2015
<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=pakolaisuuteen-liittyvia-kasitteita>

Juvonen, A-M. 2012. Maahanmuuton juridiikka: käytännön käsikirja. Helsinki: Edita Publishing Oy

Kansalaisareena ry 2015. Vapaaehtoistyö Suomessa 2010 ja 2015. Viitattu 26.11.2015

http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyo_Suomessa_2010ja2015.pdf

Kansalaisareena 2011. Kansallista ja kansainvälistä verkostoa palveleva vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen informaatio- ja kehittämiskeskus. Viitattu 28.11.2015

http://www.kansalaisareena.fi/Kansalaisareena_ja_vapaaehtoistoiminta.pdf

Kansalaisyhteiskunta 2015. Kansalaisyhteiskunnan määritelmä ja sisältö. Viitattu 28.11.2015

http://www.kansalaisyhteiskunta.fi/kansalaisyhteiskunta/kansalaisyhteiskunnan_maaritelma_ja_sisalto

Koistiainen, A., Sademies, J. 2013. Vapaaehtoistyöhön liittyvät lait Suomessa. VETY - Vapaaehtoistyö yleishyödyllisessä yhteisössä Pääkaupunkiseudun Kierätyksenkeskus Oy

Laasanen, J. 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Raportteja 70. Helsingin yliopisto: Ruralia-instituutti. Saatavana myös <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja70.pdf>

Laki Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta 746/2011

Laki Maahanmuuttovirastosta 156/1995

Laki Maahanmuuttovirastosta annetun lain muuttamisesta 17.6.2011/747

Maahanmuuttovirasto 2015a. Turvapaikanhakijat 1.1. – 31.12.2014. Viitattu 23.10.2015 www.migri.fi/download/57236_Tp-hakijat_marras_2014.pdf?dcf5d81cffd9d288

Maahanmuuttovirasto 2015b. Turvapaikanhakijat 1.1. – 30.9.2015. Viitattu 23.10.2015 www.migri.fi/download/62971_Tp-hakijat_tammi_syys_2015.pdf?e294b71cffd9d288

Maahanmuuttovirasto 2015c. 5.5.2015 Turvapaikkahakemuksen käsittelyaika arvioidaan puhuttelussa. Viitattu 26.10.2015 http://www.migri.fi/asiointi/kasittelyajat/kasittelyajat_kansainvalinen_suojelu/1/0/turvapaikkahakemuksen_kasittelyaika_arvioidaan_puhuttelussa_54130

Maahanmuuttovirasto 2015d. Kiintiöpakolaiset. Viitattu 15.11.2015 http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/kiintiopakolaiset

Maahanmuuttovirasto 2015e. Kansainvälistä suojelua koskevat päätökset. Viitattu 15.11.2015 http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/turvapaikka_ja_kansainv%C3%A4linen_suojelu

Maahanmuuttovirasto 2015f. Ohjeistus turvapaikanhakijoiden kotimajoittajille. Viitattu 5.11.2015 http://www.migri.fi/asiointi/asiakastiedotteet/1/0/ohjeistus_turvapaikanhakijoiden_kotimajoittajille_62091

Maahanmuuttovirasto 2016a. Ilman huoltajaa Suomeen tullut lapsi ja ikätesti. Viitattu 10.1.2016 http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/ilman_huoltajaa_suomeen_tullut_lapsi_ja_ikatesti

Maahanmuuttovirasto 2016b. Turvapaikka Suomesta. Viitattu 10.1.2016 http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottoiminta/vastaanottoraha

Pakolaisneuvonta ry 2010. Turvapaikkamenettely Suomessa Viitattu 26.10.2015 http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=35&lang=suo

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva YLEISSOPIMUS 77/1968

Refugees-Welcome Finland 2015. Toimintaopas turvapaikanhakijoiden kotimajoitukseen. Viitattu 23.11.2015. Saatavana myös <http://refugees-welcome.fi/wp-content/uploads/2015/10/Kotimajoitus-toimintaopas-1.0.pdf>

Refugees-Welcome 2015. Concept. Viitattu 12.11.2015 <http://www.refugees-welcome.net/>

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Sisäministeriö 2015a. Suomi valmistautuu 15000 turvapaikanhakijan vastaanottoon tänä vuonna. Viitattu 26.10.2015 http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/suomi_valmistautuu_15_000_turvapaikanhakijan_vastaanottoon_tana_vuonna_61761

Sisäministeriö 2015b. Turvapaikanhakijoiden määrä laskussa - tämän vuoden ennuste päivitetty Viitattu 24.10.2015 www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/1/1/turvapaikanhakijoiden_maara_laskussa_-_taman_vuoden_ennuste_paivitetty_63127

Sisäministeriö 2015c. Uusi arvio turvapaikanhakijoiden määrästä on 50000. Viitattu 26.10.2015 http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/uusi_arvio_turvapaikanhakijoiden_maarasta_on_50_000_62821

Sisäministeriö 2015d. Maahanmuuttohallinto. Viitattu 25.10.2015 www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/maahanmuuttohallinto

Sisäministeriö 2015e. Maahanmuutto-osasto. Viitattu 25.10.2015 <http://www.intermin.fi/fi/ministerio/organisaatio/maahanmuutto-osasto>

Sisäministeriö 2015f. Ministeriön organisaatio. Viitattu 25.10.2015 <http://www.intermin.fi/fi/ministerio/organisaatio>

Sisäministeriö 2015g. Valtioneuvosto päätti järjestelykeskuksen perustamisesta. Viitattu 26.10.2015 http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/valtioneuvosto_paatti_jarjestelykeskuksen_perustamisesta_62339

Sisäministeriö 2015h. Tornion järjestelykeskuksen toiminta käynnistynyt. Viitattu 26.10.2015

http://www.intermin.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/maahanmuutto/1/0/tornion_jarjestelykeskuksen_toiminta_kaynnistynyt_62521

Sisäministeriö 2015i. Turvapaikanhakuprosessi. Viitattu 11.11.2015

<http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat/turvapaikanhakuprosessi>

Sisäministeriö 2016. Turvapaikanhakijoiden määrä kasvaa nopeasti. Viitattu

14.1.2016 <http://www.intermin.fi/fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat>

Suomen mielenterveysseura ry. 2015a. Tukea tukihenkilöltä. Viitattu 29.11.2015

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/tukea-ja-apua/kasvokkain/tukea-tukihenkil%C3%B6lt%C3%A4>

Suomen mielenterveysseura ry. 2015b. Opas maahanmuuttajien parissa toimiville. Suomen mielenterveysseura. Saatavissa myös

http://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/opas_maahanmuuttajien_parissa_toimiville.pdf

Suomen palloliitto 2014. Viitattu 10.1.2016

<https://www.palloliitto.fi/uutiset/suomen-palloliitto/spln-liittovaltuuston-paatoksia-0>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Viitattu 3.1.2016

<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijat-ja-krooniset-sairaudet>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Viitattu 3.1.2016

<https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/vaestoryhmat/pakolaiset-ja-turvapaikanhakijat/turvapaikanhakijoiden-traumat-ja-mielenterveyden-tukeminen>

Turun Kriisikeskus 2015a. Turun kriisikeskus. Viitattu 29.11.2015
<http://www.turunkriisikeskus.fi/>

Turun Kriisikeskus 2015b. Tukihenkilötoiminta. Viitattu 29.11.2015
<http://www.turunkriisikeskus.fi/content/fi/1/20038/Tukihenkil%F6toiminta.html>

Turun Sanomat, 13.11.2015. Uutiset. Viitattu 10.1.2016
<http://www.ts.fi/uutiset/turun+seutu/828625/Palloliitto+haluaa+seuloa+rikostaustat>

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

Valliluoto, S. 2014. Vapaaehtoistoiminnan Mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014. Sitra. Saatavissa myös
<http://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2014/kkv-selvityksia-4-2014-vapaaehtoistoiminta.pdf>

Valtioneuvosto, 2015. Vapaaehtoistyön koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä selvittävä työryhmä, VM005:00/2015. Viitattu 26.11.2015
<http://valtioneuvosto.fi/hanke?selectedProjectId=4404>

Valtiovarainministeriö, 2015. Vapaaehtoistyö, naapuriapu, talkootyö – kaikki käy, Raportti 39/2015. Saatavissa myös
<http://www.hare.vn.fi/upload/julkaisut/20860/389775789108542.PDF>

Yhdistyslaki 26.5.1989/503

Yle Uutiset 2015a. Viitattu 3.1.2016
http://yle.fi/uutiset/thl_turvapaikanhakijoiden_krooniset_taudit_ovat_suurempi_ongelma_kuin_tartuntataudit/8324908

Yle Uutiset 2015b. Viitattu 3.1.2016
http://yle.fi/uutiset/laakari_huolissaan_turvapaikanhakijat_tuovat_suomeen_jo_havitettyja_tauteja/8477733

Yle Uutiset 2015c. Viitattu 10.1.2016
http://yle.fi/uutiset/nerg_6065_prosenttia_saa_kielteisen_turvapaikkapaatoksen/8446446

Yle Uutiset 2016. Viitattu 10.1.2016
http://yle.fi/uutiset/kotimajoitukseen_paassyt_irakilaisnainen_on_hammastynyt_vapaudesta__video/8577025

Yli-Parkas, H. 2015. Vastaanottokeskusten perustamistahti huomioitu myös var-
tijakouluissa. Turun Sanomat 4.11.2015.

Kysely vakuutusyhtiöille

Hyvä vastaanottaja,

Suomeen on lyhyen ajan sisällä saapunut ennätysmäärä turvapaikanhakijoita. Refugees Welcome Finland -kansalaisverkosto on syntynyt reagoimaan nykyiseen tilanteeseen ja verkoston tavoitteena on luoda turvapaikanhakijoille mahdollisuuksia kotimajoitukseen kansalaisyhteiskunnan keinoin. Ryhmä organisoii parhaillaan kotimajoituksen käytäntöjä maahanmuuttoviraston valtuuttamana tahona.

Olemme oikeustradenomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötämme aiheesta: ”Vapaaehtoisen kotimajoittajan riskit”. Opinnäytetyömme tutkii kotimajoittajan kannalta eteen tulevia juridisia ongelmia sekä majoittajan kotona mahdollisesti tapahtuvaa vahinkoa korvausvastuukysymyksien näkökulmasta.

Alla muutama kysymys, joihin toivomme saavamme Teiltä vastaukset vakuutusyhtiön näkökulmasta. Esimerkeissä mainitut tapaukset ovat täysin kuvitteellisia, mutta mahdollisia.

Kotimajoittaja asuu omakotitalossa ja majoittajalla on voimassaoleva kiinteistön täysarvovakuutus sekä laaja irtaimistovakuutus.

KYSYMYS 1: Mikäli majoitettava turvapaikanhakija huolimattomuudellaan/ymmärtämättömyydellään mahdollistaa kiinteistön tai irtaimen vahingon, korvaako kotivakuutus?

KYSYMYS 2: Onko vahingon laadulla merkitystä? (Esimerkiksi vesi- tai savuvahinko, irtaimen rikkoutuminen, tuhoutuminen tai katoaminen.)

KYSYMYS 3: Onko korvauskäytännössä eroa, jos majoittaja asuu omistusasunnossa tai vuokralla, olettaen kuitenkin, että majoittajalla on voimassaolevat vakuutukset?

Pyydämme Teitä ystävällisesti vastaamaan tähän viestiin ja palauttamaan se viimeistään 27.10.2015 mennessä. Mikäli Teille tulee opinnäytetyöhömmme liittyen kysyttävää, voitte ottaa yhteyttä allekirjoittaneisiin.

Kiitos vaivannäöstänne!